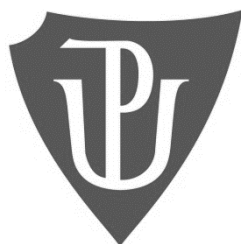


**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI**

**Filozofická fakulta**

**Katedra politologie a evropských studií**



Anita Švolbová

**Volební chování mladých: otázka rodinného prostředí?**

Bakalářská práce

**Vedoucí práce:** Mgr. et Mgr. Jakub Lysek, Ph.D.

Olomouc 2021

### **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod dohledem vedoucího práce a všechny zdroje informací, které jsem využívala, jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury.

Anita Švolbová

V Olomouci dne 27.4.2021

.....

## **Poděkování**

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Mgr. et Mgr. Jakubu Lyskovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady a trpělivost. Dále bych také chtěla vyjádřit poděkování všem respondentům za přínosné informace pro výzkumnou část této práce. V neposlední řadě děkuji svým nejbližším za podporu během mého studia.

# Obsah

Úvod.....	1
1. Co nám říká výzkum – volební účast, stranické preference.....	7
1.1 Náhled do výzkumu volební účasti mladých.....	8
1.2 Stranické preference, stranická identifikace.....	11
2. Rodinné zázemí a volební chování mladých.....	14
2.1 Rodinné zázemí, je vliv rodiny jediný a jedinečný?.....	15
2.2 Rodinná politická diskuze a zisk informací.....	20
2.3 Škola jako náhrada?.....	22
2.4 Klíčová témata pro mladé.....	23
3. Mladí, rodinné zázemí a politika.....	26
3.1 Co nám říkají data?.....	26
3.2 Metodologie.....	33
3.3 Jak to vidí mladí?.....	36
3.3.1 Politická aktivita.....	36
3.3.2 Volební účast.....	36
3.3.3 Zájem o politiku.....	38
3.3.4 Chodíte k volbám s rodiči?.....	39
3.3.5 Debata.....	39
3.3.6 Témata, která mladé zajímají.....	41
3.4 Závěry výzkumu.....	42
Závěr.....	45
Seznam pramenů a literatury.....	49
Seznam tabulek.....	56
Příloha – dotazník využitý pro bakalářskou práci.....	57
Abstrakt.....	63
Abstract.....	64

## Úvod

Různé oblasti v životě jedince ovlivňuje jeho okolní prostředí, ve kterém se pohybuje. Prvním prostředím, které jedinec zná od narození, je rodina a s přibývajícím věkem se počet vlivů zvyšuje spolu s tím, jak jedinec stárne a jeho „sociální bublina“ se zvětšuje. Právě rodina udává základy hodnotám a postojům. Jednou z oblastí, která se nevyhne jedinci během života, je politika. S politickými tématy se většina lidí setká ještě dávno předtím, než sami disponují volebním právem. Často to je právě rodina, která již v dětství jedince nepřímo „seznamuje“ s politickou oblastí. Například tím, že rodiče chodí volit a své děti berou s sebou do volebních místností nebo sledují televizní noviny, kde jsou aktuality z oblasti politiky probírány každý den.

Ovlivňuje to, v jaké rodině jsme se narodili a vyrůstali, naše volební chování? Volební chování je složitou oblastí politologie a není jasně definovatelné. Snaží se popsat voličstvo a jeho vývoj, aby strany mohly reagovat na potřeby voličů. Na individuální rovině je volič ovlivňován řadou faktorů, např. životní úroveň, hodnoty. Každý je také ovlivňován médií, volební kampaní atd. (Cabada & Kubát, 2007) Volební chování lze vnímat jako sadu různých faktorů, se kterými se jedinec setkává a vypořádává během života. Mohou působit krátkodobě (konkrétní volební kampaň) nebo dlouhodobě (ekonomická situace rodiny). Celkem všechny tyto vlivy z vnějšku, vlastní hodnoty, názory a postoje vedou k určitému volebnímu chování. Práce se zaměří především na jeden z těchto vlivů, a tím je rodinné prostředí.

Bakalářská práce *Volební chování mladých: otázka rodinného prostředí?* představí blíže problematiku rodinného vlivu na dospívající a mladé, která je předmětem zkoumání již od poloviny 20. století a pozornost si zasloužila právě díky tomu, že rodina udává směr různým oblastem života jedince. Podobně jako se přenáší různé morální hodnoty a postoje z rodiče na dítě, mohou se přenášet i postoje politické. Postupem času se výzkum začal zabírat kontexty, ve kterých mladí vyrůstají, a o dospívání a mladé dospělosti se hovoří jako o politicky určujícím období. (Flanagan, 1998) Vliv se bude lišit napříč rodinami, jelikož záleží na velkém množství specifických kontextů ze strany rodičů i dětí. Některé z nich budou rozebírány v bakalářské práci. Zkoumání vlivu rodinného prostředí je oblastí velmi rozsáhlou, ale nepochybně důležitou, pokud chceme nahlédnout blíže do formování politických názorů a volebního chování. Toto téma je důležité i z hlediska velké „univerzálnosti“, jelikož se týká úplně všech. A pozadí rodiny může pomoci vysvětlit některé rysy politických názorů a volebního chování nejen u mládeže.

Cílem práce je analýza rodinného prostředí a jeho vlivu na mladé z hlediska politických postojů a volebního chování. V teoreticko-konceptuální části práce budou zkoumána témata volební účasti a stranických preferencí. V další části práce budou podrobněji rozebírána politická témata, která mladé zajímají. Různá životní období přináší různá témata, kterými se zabýváme. Výchozím předpokladem tedy je, že témata, která oslovují mladé, se pravděpodobně budou lišit od témat, která zajímají starší věkové skupiny. Další oblasti bakalářské práce se týkají vlivu rodinného prostředí na jedince a vlivů z okolí mimo rodinu. Jak jedinec vyrůstá, setkává se s dalšími „sociočnými agenty“, kteří přispívají také svým dílem k utváření názorů nejen v politické oblasti. Jedním z těchto vlivných agentů je i škola. Školní interakce se spolužáky, učiteli, ale také hodiny občanské výchovy jsou nedílnou součástí celého procesu a stávají se „agenty“. Jedinec tak může těžit ze všech okolních vlivů a na základě různých podmětů si vytvářet svůj vlastní komplexní názor. Názory může později využít například doma v debatě s rodiči. Rodinná politická debata je v mnoha ohledech považována za tabu, které na rodinnou půdu nepatří. Ne vždy se jí dá vyhnout a ve většině případů se jí pravděpodobně nevyhneme, jelikož nás politika a politická rozhodnutí ovlivňují ze všech stran. Proto část práce bude věnována právě rodinné politické debatě. Jestli tato debata nese určitá specifika oproti jiným debatám, kdy probíhá atd. Debatám nepochybně předchází zisk informací, která jsou zprostředkována skrze média. Média, podobně jako okolí jedince, lze považovat za další vlivný faktor a především hlavní zdroj informací. Proto část práce bude zaměřená i na téma medií a zisku informací. Analytická část se bude zabírat především zájmem o politiku, volební účastí, debatám. Volební účast v rodině je zajímavou oblastí ke zkoumání. U rodičů lze vzhledem k věku předpokládat vyvinutý zvyk jít volit/nevolit, který může působit na potomky. S tím souvisí zkoumání společné účasti u voleb, tzn. jestli spolu členové domácnosti chodí volit, nebo nikoliv a jaké pro to mají důvody. Zájem o politiku v rodině je klíčový pro to, aby si o ní zjišťovali informace a dále je předávali svým dětem. Rodinné debaty mohou být prostorem pro klidnou výměnu názorů a porozumění. Jelikož politická témata jsou kontroverzní, může debata přinášet negativní emoce, nedorozumění a vyústit v hádku. Negativní zkušenost by mohla způsobit, že se někteří členové rodiny budou politickým debatám raději vyhýbat.

Z důvodů, že práce je zaměřena především na vliv rodiny a na to, zda a jak jsou komunikována politická témata v rodinách, byly zvoleny následující výzkumné otázky:

Výzkumná otázka č. 1: *„Jestli a jak ovlivňuje rodinné prostředí volební chování mladých?“*

Výzkumná otázka č.2: *„Jak, jestli a kdy probíhá rodinná politická debata?“*

Téma rodinného vlivu na mladé se zkoumá již od poloviny 20. století. Největší množství publikací pochází z USA následované státy západní Evropy. Nejčastěji jsou výzkumy zaměřeny na velký počet respondentů a sběr dat byl prováděn především formou osobních rozhovorů, případně telefonicky. Existují výzkumy, kdy v rámci zjištění podobnosti hodnot mezi rodiči a jejich potomky, byli zapojeni do výzkumu jak potomci, tak rodiče. Jeden z takových výzkumů představují Niemi et al. (1978), kde zkoumají shodu politických hodnot mezi rodiči a jejich potomky. Tato studie se zabývá vysokoškoláky i nestudujícími ve vysokoškolském věku. Další druh studií zkoumá děti a rodiče dlouhodobě, rozhovory tak probíhají ve vlnách po dobu několika let (např. Neundorf, 2016). Výzkumy se zabývají různými věkovými skupinami, ale nejčastěji se jedná o dospívající nebo vysokoškolské studenty. Jednou z nejčastěji zkoumaných hodnot z hlediska přenosu z rodičů na potomky je stranická identifikace/stranické preference. Především v americkém prostředí, ale nejen v americkém, se jí věnují autoři v celé řadě studií (např. Jennings & Niemi 1968; Sears & Valentino, 1997; Westholm & Niemi, 1992; Tedin, 1974). Mezery současného výzkumu spočívají především z nedostatku detailnějších dat o rodinné politické debatě. Autoři často zkoumají přenos různých politických hodnot a jako celek může téma působit chaoticky a těžko uchopitelně, jelikož každý autor ho pojímá trochu jiným způsobem, zkoumá jiné hodnoty. Vzhledem k povaze a rozsahu tématu (rozdílnosti rodinného prostředí napříč státy i vnitrostátně) se jako nejlepší možná forma studie jeví kombinace kvantitativních dat s kvalitativními. Zpracování tématu se liší v různých státech. Na úrovni České republiky je nedostatečně prostudované a existuje jen omezený počet studií.

Téma práce bylo vybráno kvůli nedostatečnému prozkoumání problematiky na úrovni České republiky od českých autorů. Jak již bylo zmíněno výše, výzkum této oblasti je častější ve státech západní Evropy nebo USA. Často jsou studie kvantitativní a nezachycují detailnější informace a rozmanitost, kterou se bude snažit bakalářská práce zachytit. Jádrem práce je právě výzkumná část s odpověďmi respondentů. Pomocí dotazníku se práce snaží o zachycení kauzálních mechanismů, tedy vysvětlit „jakým způsobem“ a „proč“. Proto byla zvolena kvalitativní studie, která to na základě otevřených otázek umožňuje. Respondent se tak může svobodně a podrobně vyjádřit k otázkám, týkajícím se rodinného prostředí a jeho vlivu. Teoreticky vychází ze zkoumání konceptu politické socializace a vlivu rodiny právě v tomto procesu.

Na základě tématu práce a výzkumných otázek práce vychází z celé řady publikací. Naprostá většina z nich se zabývá zahraničním prostředím. Převážně se jedná o články,

publikované ve společenskovedních časopisech. Jedni z neznámějších autorů, kteří se věnují tomuto tématu již desítky let, jsou Myron Kent Jennings a Richard G. Niemi. Pro tuto práci bylo využito několik jejich publikací, jednou z nejstarších je článek *The Transmission of Political Values from Parent to Child* z roku 1968. Zabývá se obdobím adolescence a hlavním tématem je, jak již název napovídá, přenos politických hodnot z rodiče na dítě. Zkoumají různé hodnoty – např. cynismus, stranickou identifikaci a zjišťují, že úspěch přenosu vychází také z povahy hodnoty, která je přenášena. Přínosem výzkumu je velký vzorek respondentů a zapojení rodičů. Slabinou, kterou si uvědomují a zmiňují i autoři, je opomíjení vlivu jiných socializačních agentů, událostí a vlivu médií. Tento článek poslouží jako informační základ i pro někoho, kdo se o tuto problematiku běžně nezajímá a chtěl by si o tomto tématu přečíst základy.<sup>1</sup>

Politická témata, která mladé zajímají, představují širokou škálu problémů a často se liší napříč státy. To, co trápí mladé v USA, nemusí být důležité pro mladé v České republice. Tuto problematiku doplní v práci průzkum *Volební témata mladých pro volby do Poslanecké sněmovny 2021* od Youth, speak up! z roku 2021. Jedná se o online průzkum mladých ve věku 18-29 let na reprezentativním vzorku 600 respondentů. Přínosem je nepochybně široká škála 24 prezentovaných témat, nevýhodou je poněkud chaotická interpretace výsledků výzkumu. Ovšem po zorientování se v nich má přínosné informace týkající se problémů, na které mladí v České republice kladou důraz. Přínos by se znásobil, pokud bude výzkum prováděn v pravidelných intervalech, aby bylo možné výsledky porovnávat v čase.

Zda občanská výchova může nahradit rodičovskou politickou socializaci, řeší nejen podkapitola v této práci, ale také článek *The Compensation Effect of Civic Education on Political Engagement: How Civics Classes Make Up for Missing Parental Socialization* z roku 2019, který napsali Anja Neundorff, Richard G. Niemi a Kaat Smets. Článek neřeší pouze kompenzaci, ale jak tato kompenzace probíhá a vliv i na ostatní žáky, kteří mají v otázkách politické socializace „kvalitní“ základ z rodiny. Velkým přínosem je, že toto téma neřeší pouze na úrovni USA, ale také Belgie<sup>2</sup> a výzkum je prováděn longitudinálně. Závěry výzkumu jsou velmi podrobné, jelikož se zabývají i stylem výuky občanské výchovy. Zjišťují, jaký přínos má například skupinová práce v hodinách.

---

<sup>1</sup> Nutno přihlídnout k faktu, že článek je z amerického prostředí, které přináší určitá specifika především v oblasti stranického systému oproti České republice.

<sup>2</sup> V různých časových obdobích – v USA v letech 1965-1997, v Belgii v letech 2006-2011.



Článek, který napsal Michael McDevitt a Steven Chaffee s názvem *From Top-Down to Trickle-Up Influence: Revisiting Assumptions About the Family in Political Socialization* z roku 2002 se zaměřuje na politickou debatu. Popisuje změny v debatě v závislosti na různých událostech, jako jsou například volby. Také se věnuje vlivu ostatních kromě rodiny. Článek vysvětluje podrobně vlivy, jak mohou děti ovlivňovat své rodiče a celkově vliv mezi členy rodiny navzájem. Důležitost klade také na to, aby prostředí vedlo k toleranci a racionalitě. Správně vedená politická debata směřuje k bezproblémovému vyjadřování názorů a může stimulovat další zjišťování informací pro obě strany. Jedná se o jeden z nejpropracovanějších článků, které byly na téma politické socializace pro tuto práci použity a nahlíží i do jiných oblastí života než pouze mladé dospělosti.

Jeden z mála použitých článků z českého prostředí je článek *Stranické preference mladých lidí v České republice* od Aleše Kudrnáče z roku 2015. Článek kvalitně pracuje s vlivem rodinného prostředí, ale neopomíjí ani vliv školního prostředí. Zjišťuje, že české školní prostředí je spíše apolitického charakteru a nezanechává výrazný odraz na stranických preferencích. Největší slabinou tohoto výzkumu je zahrnutí respondentů pouze z předposledních a posledních ročníků středních škol ve věku 17-19 let, i když autor uvádí, že: „*odborný závěr platí pro respondenty do věku přibližně 25-26 let..., nelze předpokládat, že by momentem zisku vysokoškolského diplomu došlo k zásadní změně volebního chování jedinců*“ (Kudrnáč, 2015).

Zvolenou metodou pro zkoumání tématu se stal kvalitativní výzkum. Kvalitativní výzkum slouží především k zachycení detailů, které v kvantitativních výzkumech nelze zachytit a jsou často přehlíženy. „*Kvalitativní výzkum často přichází z potřeby vysvětlit specifické důsledky v konkrétních případech*“ (Novák et al., 2011). Vzhledem ke zkoumané tématice byla právě kvalitativní forma považována za vhodnou právě k bližšímu prozkoumání tématu, které kvantitativní studie nezvládají zachytit. Hlavní výhodou kvalitativních metod je „*kontextuální porozumění případům*“ (Novák et al., 2011). Některé statistické údaje nejsou běžně dostupné, např. informace o politické debatě, jelikož se jedná o poměrně detailní a netradiční informace, které nejsou zahrnuty v běžných výzkumech veřejného mínění. Pomocí online dotazníku s otevřenými otázkami bude tedy poskytnut prostor respondentům k vyjádření se k otázkám a za pomoci srovnávací metody se budu snažit o zkoumání příčinných vztahů ve stanovených hypotézách. Online výzkumu se zúčastnilo celkem 44 respondentů a pomocí dotazníku s otevřenými otázkami odpovídali na témata týkající se volební účasti, zájmu o politiku, politicky aktivních členů v rodině a debatě o politice. Z povahy kvalitativního srovnávacího výzkumu, který se „*má snažit odhalit specifické příčinné kombinace*

v *konkrétních případech*“ (Novák et al.,2011) a počtu případů, není možné výsledky zobecňovat na celou populaci.

Bakalářská práce je členěna do tří hlavních kapitol. První kapitola se věnuje v jednotlivých podkapitolách konceptům volební účasti a stranických preferencí/stranické identifikaci, jelikož právě tyto koncepty jsou jedny z nejvíce viditelných a zkoumaných konceptů, pokud je zkoumáno volební chování. Druhá kapitola se zaměří na oblasti rodinného prostředí a mladé. První podkapitola je věnována rodinnému vlivu, diskutuje specifika vlivu rodiny a politické hodnoty, které mohou být přenositelné z rodiče na dítě. Dále se dotkne toho, jak ostatní socializační agenti vstupují do procesu politické socializace. Druhá podkapitola se věnuje rodinné politické debatě a zisku informací. Podrobněji píše o zahajování politické debaty, faktorech, které ji mohou ovlivňovat, a zda vliv funguje nejen z rodiče na potomka, ale také v opačném směru. V neposlední řadě bude diskutována role médií, a to především jako informačního zdroje. Třetí podkapitola je věnována velkému socializačnímu agentovi, mimo rodinu, a tím je škola. Škola byla vybrána, jelikož může sloužit i jako informační zdroj (především kvůli občanské výchově). Probíhají zde interakce se spolužáky, učiteli a prostředí třídy může ovlivňovat mladé a jejich náhled na politiku. Dítě tak může informace ze školy přinášet domů a naopak informace z rodiny přenášet do školního prostředí. Diskutované téma v této kapitole je, zda škola, a především občanská výchova, může dětem nahradit politickou socializaci z rodiny. Závěr druhé kapitoly je věnován konkrétním tématům, která mladé v dnešní době zajímají. Třetí, a zároveň poslední kapitola bakalářské práce, je koncipována jako analytická část bakalářské práce. V první podkapitole jsou krátce představena kvantitativní data doplňující problematiku. Druhá podkapitola se věnuje metodologii. Třetí podkapitola obsahuje celkem šest podkapitol rozdělených dle tematických celků dotazníku, kde jsou prezentována témata a analýza odpovědí. Seřazeny jsou následovně – politická aktivita, volební účast, zájem o politiku, společné chození k volbám s rodinou, politická debata a témata zajímavá pro mladé. Poslední podkapitola přináší závěry výzkumu, odpovědi na výzkumné otázky a polemiku nad hypotézami. Závěr celkově představí shrnutí důležitých zjištění bakalářské práce. Všechny použité zdroje jsou uvedeny v seznamu pramenů literatury.

## 1. Co nám říká výzkum – volební účast, stranické preference

Volební účast je pojem, který označuje účast občanů u voleb. V současném českém právním systému se voleb může zúčastnit občan České republiky, který splňuje věkovou hranici 18 let. Volební hlasování je všeobecné, rovné a tajné. Avšak v historii vždy nebyly tyto aspekty dodržovány a ovlivňování volebního práva se projevilo na volební účasti. Volební účast má v posledních letech klesající tendence. (Norris, 2004; Franklin, 2004; Fieldhouse & Tranmer, 2007; Dalton 2004) Jedná se o celosvětový fenomén, který může přinášet potenciaální rizika v podobě ohrožení legitimacy demokracie. Především ohroženou skupinou mohou být nedávno etablované demokracie, do nichž spadají i postkomunistické státy.<sup>3</sup>(Kostadinova & Power, 2007; Nový, 2012) Volební účast se liší také napříč věkovými skupinami. (Glasford, 2008) Mnohé studie potvrdily, že voleb se účastní spíše starší voliči než mladší a volební účast prokazuje klesající tendence<sup>4</sup>. (Franklin, 2004; Fieldhouse & Tranmer, 2007; Blais, 2000)

Jak píše B. Burden (2000): „*Volební účast je nejčastější a pravděpodobně nejdůležitější součástí účasti jednotlivce na politickém procesu.*“ Nejčastěji se vyjadřuje v procentech a označuje kolik občanů s volebním právem se k volbám dostavilo a odevzdalo svůj hlas do volební urny. Základní výpočet volební účasti vypadá takto:  $\text{volební účast} = \frac{\text{počet odevzdaných hlasů}}{\text{počet oprávněných voličů}} \%$  (Antoš, 2006). Volební (ne)účast může být podmíněna velkým množstvím faktorů. Zároveň může být ovlivňována stranickými preferencemi. Předmětem bádání se tedy stává, jestli se první rozhodnutí voliče týká samotné účasti u voleb a následně vybírá mezi politickými stranami, nebo zda u voliče primárně rozhoduje jeho stranická identifikace a následně se rozhoduje o účasti u voleb, aby stranu podpořil. (např. Vlachová, 2003) Následující kapitola je věnována právě konceptu volební účasti a stranickým preferencím, protože se jedná o velká témata ve zkoumání volebního chování mladých a přenosu hodnot z rodiče na potomka. Pravidelná účast u voleb rodičů i konzistentní podpora politické strany ze strany rodičů může být zajímavým pozadím pro vysvětlení volebního chování jejich potomků.

Vliv rodičů na občanské postoje dětí a mládeže je zkoumán od 50. let 20. století. Problematika volebního chování mladých je prozkoumaná především v USA a západních státech Evropy. Prostředí, ve kterém se děti a dospívající pohybují, má vliv na utváření názorů

---

<sup>3</sup> Po přechodu k demokracii propuklo v postkomunistických státech Evropy nadšení a touha po participaci ve svobodných volbách. Toto nadšení vydrželo pouze několik prvních voleb a později už začíná prudce padat. (Kostadinova, 2003)

<sup>4</sup> V České republice dle studie Lukáše Linka a Ivana Petruška (2016) nebyly nalezeny generační efekty, tj. zkušenosti s komunismem neměly velký vliv na volební účast.

a postojů. Jedním z prvních prostředí, které formuje a ovlivňuje názory dětí v různých oblastech, je rodinné prostředí. Později do procesu socializace jedince vstupuje také školní prostředí. Školní a rodinné prostředí dávají základ hodnotovému rámci, který se později projevuje i do politických postojů. Nepochybně je volební chování mladých lidí částečně ovlivňováno prostředím, ve kterém vyrůstali a ve kterém žijí. (např. Glasford, 2008; Kudrnáč, 2005; Neudorf & Smets, 2017; Jennings & Niemi, 1968; Tedin, 1974; McIntosh et al. 2007, Glaser, 1959; Hooghe & Boonen, 2013; Lee, 2012)

## 1.1 Náhled do výzkumu volební účasti mladých

Faktory politické participace si lze rozdělit podle úrovně, na které se pohybují, na makro (národní, institucionální proměnné), meso<sup>5</sup> (sociální sítě, občanská společnost) a mikro (individuální charakteristiky). V práci bude blíže rozebírána individuální úroveň, která se dále dělí na dvě podskupiny. První z nich se zaměřuje na sociodemografické charakteristiky jako věk, vzdělání a pohlaví. Druhá se zaměřuje na postoje, hodnoty a motivy občanů. (Vráblíková, 2008) Jako hlavní okruhy motivací u jedince označujeme pocit politické efektivity, zájem o politiku, důvěru v politické autority a spokojenost s činností vlády, resp. fungováním demokracie. (Nový, 2012; Hadjar & Beck 2010; Linek 2010)

Jaké efekty na volební účast mají věk, vzdělání a pohlaví? Obecně se uvádí, že volební účast roste s věkem, se vzděláním a častěji volí muži než ženy. Starší voliči vykazují dlouhodobě vyšší volební účast než mladší voliči. Většina mobilizačních faktorů u starších voličů je nepolitické povahy. Jedním z udávaných důvodů, proč jsou starší voliči aktivnější než mladí, odkazuje na zvyky. Zvyk participace/neparticipace u voleb se buduje postupně během let. (Franklin, 2004) Pokud se někdo rozhodne participovat u voleb, roste pravděpodobnost účasti u voleb následujících<sup>6</sup>. Na základě toho předpokladu se dá vycházet z toho, že starší voliči už mají vyvinutý zvyk participovat a spíše půjdou k volbám.<sup>7</sup> S věkem také roste dodržování sociálních norem, resp. není již velká potřeba „vybočování z davu“, proto se starší lidé spíše přizpůsobí normě, že „*hlasování je společensky žádoucí chování*“. (Goerres, 2007)

---

<sup>5</sup> Vysvětlení politické participace na základě sítí a vztahů v občanské společnosti, aktivity v dobrovolných sdruženích. Tři přístupy – 1. aktivitou v dobrovolných skupinách získávají lidé občanské dovednosti a snáze se politicky zapojí, 2. sociální síť jako mobilizační nástroj pro participaci, 3. sociální kapitál – sdílení hodnot s určitou skupinou, organizací – větší aktivita. (Vráblíková, 2008)

<sup>6</sup> K tomu je nutno přičíst uspokojení z volebního aktu, v případě nespokojenosti může být dopad negativní a povede např. i k neúčasti v dalších volbách. (Goerres, 2007)

<sup>7</sup> Tento trend se zastavuje kolem věku 70 let, kdy volební účast začíná mít klesající tendenci – často kvůli zdravotním problémům, které fyzicky znemožňují účast u voleb, či ztráta partnera, který byl hlavní mobilizační silou domácnosti. (Fieldhouse & Tranmer, 2007)

Důležitost hlasování se dá naučit v průběhu života až do takové míry, že může dokonce posloužit jako náhrada za vzdělání v této oblasti. Ovšem menší neúčast mladých nutně neznamená negativnější postoje než u starších dospělých nebo menší zájem o politiku. (Goerres, 2007; Quintelier, 2007) Lidé s vyšším vzděláním budou pravděpodobněji snadněji získávat informace a často vykazují i vyšší volební disciplínu. (Antoš, 2006; Nový, 2012; Sears & Brown, 2013) Rozdíly mezi muži a ženami nejsou nějak citelně výrazné, trendy se mohou vychýlit na jednu či druhou stranu a neplatí jednoznačně, že muži jsou voličsky aktivnější než ženy<sup>8</sup>. (Antoš, 2006)

Voliči mladší věkové skupiny (na rozdíl od starších) volby často nevnímají jako svou občanskou povinnost. (Goerres, 2007) Ze všech věkových skupin jsou mladí voliči (cca 18-24 let) nejméně participující skupinou voličů a vykazují poměrně malou důvěru demokratickým institucím. (Glasford, 2008; Fieldhouse & Tranmer, 2007) S vyšší politickou důvěrou<sup>9</sup>, vyšším zájmem o politiku, sociální motivací<sup>10</sup> a znalostmi<sup>11</sup> se zvyšuje pravděpodobnost hlasování, což platí napříč věkovými skupinami včetně mladých voličů. Pokud se snižuje celková volební účast v zemi, znamená to větší propad volební účasti u mladších voličů než u ostatních věkových skupin. (Fieldhouse & Tranmer, 2007)

Mladí voliči jsou více citliví na různé faktory ovlivňující volební účast. Například se jedná o pocit, že mohou ovlivnit politiku, že jejich hlas má reálnou šanci změnit systém – pocit politické efektivity. (Fieldhouse & Tranmer, 2007; Glasford, 2008; Linek, 2011; Šaradín et al., 2021) Proto voliči, kteří nevěří, že individuální hlas má reálnou šanci změnit politický obraz, spíše k volbám nepůjdou. Pocit, že mám vliv na politiku, může být velmi klíčový. V opačném případě mohou zaznívat argumenty, že „hlasování nemá smysl“ a účast by představovala jen „ztrátu času“. (Linek, 2010) Jak píše Linek (2011) a Nový (2012), pocit politické efektivity může mít ještě vnitřní rovinu, která odkazuje na víru voliče ve vlastní schopnosti porozumění politice a zhodnocení svých schopností být v politice aktivní a plnohodnotně se jí účastní. (Šaradín et al., 2021; Vráblíková 2008)

---

<sup>8</sup> Antoš (2006) uvádí příklad USA, kde od roku 1980 ženy mají vyšší volební účast než muži. Jedním z důvodů je, že ženy se dožívají vyššího věku. Což znamená, že mají mnohem větší početní zastoupení v nejstarší věkové skupině a zvedají celková čísla volební účasti žen.

<sup>9</sup> V mezinárodním srovnání mají čeští dospívající nízkou politickou důvěru, což ovšem odráží politickou kulturu v České republice, kde je nízká politická důvěra i spokojenost s politikou. To může vést k podpoře extrémistických politických stran. (Šerek & Macek, 2014; Kudrnáč, 2015)

<sup>10</sup> U voličů s podporou od rodiny a přátel, kteří jsou zastánci hlasování (vysoká sociální motivace), je 1,62x větší pravděpodobnost, že k volbám přijdou. (Glasford, 2008)

<sup>11</sup> Znalosti popisuje Glasford (2008) jako znalosti potřebné k rozhodnutí, např. o volebním procesu či kandidátech.

Zájem o politiku si lze vysvětlit tak, že volič si aktivně vyhledává informace<sup>12</sup> o politickém dění, debatuje o politice se svými přáteli, tím je mobilizuje a sám je mobilizován k politické účasti. Najdeme také voliče, které politika nebaví a politické dění pro ně není atraktivní. Užitek z voleb, pokud se respondenti o politiku nezajímají, se blíží nule. Proto je nezájem o politiku uváděn často jako jeden z důvodů neúčasti u voleb. (Linek, 2010; Nový, 2012)

Spokojenost s činností vlády je také velmi dynamický a rychle se proměňující prvek při zkoumání volební účasti. Voliče mohou ovlivnit na určitou dobu politické skandály, např. korupce. Lidé více spokojení s činností vlády a fungováním demokracie přijdou s vyšší pravděpodobností k volbám. Nový (2012) v reakci na práci Andersona a Guillory (1997) uvádí, že více entuziastičtí voliči budou pravděpodobněji považovat volební účast za svou občanskou povinnost. Nabízí se polemika, že spíše než považováním volení jako své občanské povinnosti se volič dostaví na základě podpoření systému, se kterým je spokojen, a hlasováním podporuje legitimitu stávajícího systému. Nepochybně značná část voličů bude disciplinovaná ohledně této občanské povinnosti, ale otázkou je, jestli je primárním, či sekundárním zdrojem mobilizace. Další náhled na politickou (ne)spokojenost říká, že nespokojenost nutně nesnižuje volební účast, ale přispívá k „*fluktuaci voličů*“. (Nový; 2012) Dá se tedy předpokládat, že voliče může za určitých okolností mobilizovat spokojenost i nespokojenost. Spokojenost z důvodu volení jako občanské povinnosti nebo podpory systému. Nespokojenost z důvodu toho, že volič nebude tolik důvěřovat státu a převezme situaci do vlastních rukou tím, že se začne více zajímat o politiku a volit půjde.

Do politické důvěry se prolínají očekávání veřejnosti na politiky a politickou scénu. Hlavní dopad mohou mít tato očekávání v porovnání s realitou. (Šerek & Macek, 2014) Pocity voličů mohou být pozitivní či negativní, ovšem při dlouhodobější nespokojenosti s politickou scénou se to později může odrazit do důvěry v demokratické hodnoty. Lidé půjdou spíše volit, pokud si budou jisti, že systém nějak zareaguje na jejich volební chování. Čím vyšší nedůvěrou voliči disponují, tím se stává méně pravděpodobným, že k volební urně půjdou. (Hadjar a Beck 2010; Nový, 2012) Představy a očekávání voličů mohou být zkresleny velkými sliby politiků, které v praxi nelze splnit. Tato nereálná očekávání veřejnosti na základě politických slibů mohou podrývat důvěru v celý systém případně v demokratické hodnoty. V České republice může být také důvěra spojovaná se zklamáním z politiky po revoluci. (Linek 2010; Linek, 2011)

---

<sup>12</sup> Šaradín et al. (2021) hovoří o zvědavosti o politice.

Politické hodnoty jsou nejvíce náchylné ke změnám právě v období dospívání a mladé dospělosti a ovlivňují vztah k politice i v dalších fázích života. (Linek & Petrúšek, 2016; Sears & Brown, 2013) Participace mladých predikuje jejich budoucí zapojení v různých ohledech. Například se jedná o volební participaci, aneb pokud mladí budou chodit pravidelně volit, je velká pravděpodobnost, že si vytvoří zvyk hlasovat<sup>13</sup> (viz výše). (Glasford, 2008) Nebo pokud mladí vyrůstají v občansky participující rodině a probírají aktuálních události, budou více zapojeni do občanských a politických aktivit v dospělosti. (McIntosh et. al, 2007) Pokud by se „zvýšilo“ volební chování mladých voličů, v budoucnu by to znamenalo vyšší volební účast a s tím také posílení demokratického systému. Panují totiž obavy, že pokud se mladí nadále budou odpoutávat od politického systému, postupně s přibývajícimi léty by volební účast dosahovala velmi nízkých hodnot a tím by mohl oslabovat i samotný demokratický systém. (Glasford, 2008)

## 1.2 Stranické preference, stranická identifikace

*„Stranické preference vypovídají o rozložení přízně k politickým stranám v celé populaci osob s volebním oprávněním a jsou do nich tedy zahrnuty i osoby, které k volbám rozhodně nepůjdou nebo neví, koho volit.“* (CVVM 2019) Řečeno jinými slovy, stranické preference ve výzkumech udávají podporu pro politické strany napříč elektorátem. Zahrnuje všechny s volebním právem, včetně nevoliců i nerozhodnutých, přibližují obecné politické postoje a nálady ve společnosti. (Lebeda et al., 2004; Vinopal, 2006) Působením různých faktorů se mohou stranické preference v průběhu let u voličů proměňovat, ale také nemusí.

Jedním z možných faktorů je „zdedění“ stranických preferencí z rodiny. Vysvětlení pro případné přenesení stranických preferencí a podobných politických hodnot a postojů existuje několik, od zdědění geneticky až po rodinnou a školní socializaci. Děti mohou také v rodičích spatřovat určitý vzor, což se může projevit ve stranických preferencích dítěte. (Kudrnáč, 2015) V mládí mohou mít potomci stejné preference jako rodiče, ale časem se mohou změnit s vytvářením vlastních názorů. Stranické preference bývají náchylnější na vnější podmínky, ale s přibývajícím věkem u mladých a rozrůstáním o vlastní názory tento sklon k rychlým změnám mizí. (Rekker et al, 2018)

Stranická identifikace znamená psychologickou vazbu voliče na stranu. Může být získána z rodiny v dospívání, ale posilována je až vlastní participací u voleb

---

<sup>13</sup> Platí také v negaci – pokud se mladí nebudou účastnit voleb, pravděpodobně si vytvoří zvyk nevolit.

v dospělosti. (Linek, 2009) Problém tohoto konceptu se objevil po snaze aplikovat ho na vícestranické politické systémy v Evropě. Na rozdíl od prostředí USA je v Evropě citelnější dělení politického prostředí na základě konfliktních linií a menší personalizace politiky. Debata v postkomunistických státech Evropy spočívala především v problematice, jak si volič vytvořil stranickou identifikaci. V nově vytvořených stranických systémech po roce 1989 bude stranická identifikace vytvořena spíše zkušenostmi se stranami než dlouhodobým socializačním procesem. Vznik identifikace s určitou skupinou může probíhat poměrně rychle, v případě stranické identifikace může být podporována „*jak sociální identitou, tak racionálními a kognitivními zdroji*“ (Linek, 2009). Důvody stranické identifikace se budou u různých jedinců lišit, stejně tak může mít jedinec více než jednu stranickou identifikaci. Což dává vzniknout otázkám, ke které ze stran volič cítí silnější vazbu a kterou stranu podpoří ve volbách. S tím, jak klesá vazba jedince na stranu, roste pravděpodobnost, že se voleb nezúčastní nebo se jich zúčastní, a bude hlasovat pro jinou stranu. Čím má tedy volič silnější stranickou identifikaci, tím spíše stranu podpoří ve volbách, což znamená ve všeobecnosti větší volební účast. (Linek, 2009; Vlachová, 2003)

Model stranické identifikace, též nazýván jako Michiganský model, zkoumá stranickou identifikaci v souvislosti s volební účastí. Hlavní debata spočívá v tom, zda prvotním mobilizačním impulzem pro voliče k účasti u voleb je samotný akt voleb, či podpora strany, ke které volič cítí vazbu a rozhodne se ji u voleb podpořit. Michiganský model se zabývá variantou, kdy voličova stranická identifikace a podpora strany u voleb ve svém důsledku zvyšuje volební účast. V první fázi volič vybírá mezi stranami na základě blízkosti k těmto stranám. Ve druhé fázi se rozhoduje, zda jeden z vybraných politických subjektů půjde k volbám podpořit, či nikoliv.<sup>14</sup> (Nový, 2012) Existence nějakého ideologicky vzdáleného politického konkurenčního subjektu, který by mohl voličovu „ideologicky spřízněnou“ stranu ohrozit, vyvolává reakce u voličů, např. vytvoření více pozitivního vztahu ke „svojí“ straně a negativnějšího vztahu ke straně ideologicky vzdálené. (Vlachová, 2003) Stranická identifikace představuje soubor informací, zkušeností a představ. (Linek, 2009) V čase může oslabovat v reakci na nová politická témata a situace. V konečném důsledku může vést k „těkavosti voličů“, což znamená podporu jiných a často nových politických stran. (Vlachová, 2003) Důležitost je přikládána síle stranické identifikace a také negativní identifikaci s nefavorizovanou stranou. Silnější stranickou identifikaci mají spíše voliči tradičních stran

---

<sup>14</sup> S ohledem na další vlivy, např. vliv volebního systému.



vyrostlých na základech konfliktních linií, jelikož se u takových stran více projeví ideologická soutěž a rivalita, která je v nich dlouhodobě zakořeněna. Nové strany, které svá témata soustředí spíše mimo konfliktní linie, budou mít s větší pravděpodobností voliče se slabší stranickou identifikací. (Vlachová, 2003) Z tohoto lze vyvodit závěry, že voliči „nových stran“ budou kvůli slabší stranické identifikaci více těkaví mezi stranami, proto mohou citlivěji vnímat různé okolní faktory. Zároveň mohou být více vystavováni tlaku volebních kampaní, protože se stávají atraktivními pro různé politické strany, které se snaží mobilizovat nové voliče mimo svůj stabilní elektorát.

## 2. Rodinné zázemí a volební chování mladých

V následující kapitole budou rozebírána témata týkající se vlivu rodinného zázemí na mladé, rodinné politické debaty, vlivu okolního prostředí, rolí internetu. V neposlední řadě také klíčová témata, která mladé voliče zajímají. Na tuto kapitolu naváže analytická část práce s kvalitativním výzkumem zaměřujícím se na mladé voliče v České republice.

Téma vlivu rodinného prostředí na dospívající a mladé dospělé se stalo předmětem zkoumání od 50. let minulého století. Zasloužilo si pozornost především kvůli tomu, že právě tato léta jsou považována za velmi formovatelné roky pro volební chování a zkušenosti z těchto let se přenášejí i do dospělosti (více viz předchozí kapitoly). Jedná se o proces politické socializace, který například Neudorf a Smets (2017) popisují jako „*proces, kterým krystalizují politické identity, hodnoty a chování, které zůstávají trvalé po celý pozdější život*“. Teoretické předpoklady politické socializace jsou, že do procesu vstupuje nejen rodina, ale celé široké okolí, včetně přátel, vrstevníků, školního a pracovního prostředí. Zkušenosti z těchto let dávají základ politickým postojům, angažovanosti a politického chování. (Hyman, 1959; Mereleman, 1986 více v Neudorf a Smets, 2017) Vliv zmíněných okolních prostředí doplněn o informace z médií, o vlastní zkušenosti a životní události utváří volební chování mladých. Problematika vlivu rodinného prostředí bude v hlavní analytické části zkoumána skrze vzdělání, zájem o politiku a volební účast. U vzdělání se vycházelo z teoretického základu, že vyšší vzdělání vede k lépe placeným pracovním pozicím, které přináší vyšší socioekonomický status rodiny. Děti z těchto rodin budou mít pravděpodobně lepší vzdělání a s vyšším vzděláním se obecně pojí vyšší zájem o politiku, celkově lepší informovanost o politice. (viz předchozí kapitoly) Informace budou dále komunikovány s potomky společnou diskuzí. Zjednodušený předpoklad vypadá takto: vyšší vzdělání → vyšší zájem → vyšší pravděpodobnost debaty. Předpokládáme tedy jistou výhodu pro děti s rodiči s vyšším stupněm vzdělání a byla navržena hypotéza: „*V rodinách s vyšším vzděláním rodičů budou probíhat politické debaty častěji.*“ Vzdělání je měřeno dle schématu vzdělávacího systému Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky – základní vzdělání, střední vzdělání bez maturity, střední vzdělání s maturitou, vyšší odborné vzdělání, vysokoškolské vzdělání. Druhá, a zároveň poslední, hypotéza se věnuje zájmu o politiku<sup>15</sup>: „*Vyšší zájem o politiku u rodičů bude zvyšovat*

---

<sup>15</sup> Zájemem o politiku se myslí například sledování politického dění v České republice i ve světě, získávání informací z médií, sdílení názorů a informací se svým okolím, sledování dění kolem voleb – výsledky voleb, kampaně atd.

*zájem o politiku i u jejich potomků.*“ Zkouší ověřit, zda se zájem o politiku může přenášet z rodičů na potomka podobně, jako se přenáší politické hodnoty či stranická identifikace.

## **2.1 Rodinné zázemí, je vliv rodiny jediný a jedinečný?**

Život mladých dospělých se nepochybně liší od života lidí ve středním věku. Mladí jsou ochotní častěji měnit místa pobytu i povolání. Proto například zájem o politiku nepředstavuje klíčový problém jako například otázky zázemí.<sup>16</sup> Často jsou mladí lidé uváděni jako skupina s velmi nízkým zájmem o politiku. (Bennet, 1997) Zájem o politiku začíná narůstat s manželstvím a dětmi. (McDevitt & Chaffee, 2002) Glaser (1959) uvádí na studii, která zkoumá volební chování manželů, že volení je obvykle společná akce. Ať už se jedná o volbu jít volit, či se voleb nezúčastnit. Mladí manželé budou častěji usilovat o podobnost a soudržnost v politických názorech, s věkem může narůstat potřeba své postoje a myšlenky převést do konkrétních akcí. (Jennings & Niemi 1971, McDevitt & Chaffee, 2002, Braungart & Braungart 1990) S přibývajícím věkem páru roste pravděpodobnost, že se zúčastní voleb.<sup>17</sup> Názory manželů se mohou v průběhu let v manželství navzájem ovlivňovat a manželé se pravděpodobně budou názorově přibližovat<sup>18</sup>. S vyšší pravděpodobností se budou spíše ženy názorově přibližovat svému muži než naopak. Rozdíly mezi manželskou dvojicí budou menší než klasické rozdíly mezi pohlavími. (Jennings & Stoker, 2000)

Vliv rodiny se začal zkoumat již v 50. letech 20. století. Především v dětství, dospívání a mladé dospělosti má rodinné prostředí nepochybně velký vliv a formuje základní hodnoty a postoje. Názory, jak silně rodina politiku ovlivňuje, se liší napříč literaturou. (Jennings & Niemi, 1968; Tedin, 1974) Na děti a dospívající se ve výzkumech v této době nahlíží jako na pasivní příjemce postojů. (Flanagan & Sherrod, 1998) V 70. letech se výzkum začal zabývat vlivem masové i mezilidské komunikace na mladé. K adolescentům se začíná přistupovat jako k aktivním účastníkům vlastní socializace. (McLeod, 2000; McDevitt & Chaffee 2002)

Hodnoty se z přenášejí z rodičů na děti přímo (slovy a skutky), či nepřímo<sup>19</sup>. Na děti mají velký vliv až do doby, než si začínají postupně vytvářet vlastní kritické myšlení. (Jennings & Niemi, 1968) Když je postoj pro rodiče důležitý a je komunikován přímo, zvyšuje se tím

---

<sup>16</sup> Snižující se počet míst pro osoby s dosaženým nízkým vzděláním může u mladých podpořit frustraci. (Flanagan & Sherrod, 1998)

<sup>17</sup> Rozšiřuje myšlenku, že s věkem roste volební účast.

<sup>18</sup> Může se jednat o nepřímý vliv, zkušenosti, např. narození dítěte, změny v rodinném příjmu. (Jennings & Stoker, 2000)

<sup>19</sup> Jedná se nevědomé prostředky.

šance na úspěšnější přenos postoje na dítě. Především přesnost je klíčová pro úspěch přenosu. Pokud je rodinná komunikace vedena příliš obecně, vede to k nepřesnému vnímání problematiky ze strany dítěte a rodičovský vliv se snižuje. Obecný zájem o politiku ze strany rodiče nehraje velkou roli.<sup>20</sup> V případě, že rodič se nebude zajímat o politiku, ale důležité postoje vysvětluje přesně, přenos z rodiče na dítě zde bude opět úspěšnější. Důležitou roli hrají i příjem a vzdělání rodičů. (Tedin, 1974, Jennings et al., 2009) S vyšším rodinným příjmem roste pravděpodobnost rodinné účasti než neúčasti u voleb. (Glaser, 1959) Dětem z rodin s vyšším socioekonomickým statusem se otevírají další možnosti vzdělávání a přístupu k informacím. (McIntosh et al., 2007) Vliv rodičů se během dospívání a mladé dospělosti mění a není po celou dobu stejně intenzivní. Podobnost mezi mládeží a rodiči se velmi snižuje nebo úplně mizí po osamostatnění se a odchodu dětí z domu. Mezi vysokoškoláky i lidmi, kteří již ve vysokoškolském věku nestudují, a jejich rodiči se shoda politických hodnot a témat vyskytuje ve spíše malé a střední míře. (Niemi et al., 1978) Ačkoliv je přenášení politických hodnot složitý proces, snahou by mělo být, aby základní hodnoty (včetně důležitosti hlasování) byly přenášeny. Vysoko v žebříčku důvodů, proč hodnoty předávat a komunikovat, je například i udržování stability režimu. (McDevitt & Kiouisis, 2007)

Jedním z faktorů zvyšujících přenos hodnot může být to, zda rodiče spolu sdílí politické názory, případně zda ještě další osoby z okolí dítěte sdílí stejné názory jako rodiče. Nejen podobnost postojů mezi rodiči.<sup>21</sup> Dalším důležitým faktorem k úspěšnému přenosu je také stabilita těchto názorů v čase. Nestabilní postoje rodičů mohou silně oslabovat přenos postojů nebo ho úplně ohrozit. (Jennings et al., 2009) Pokud rodiče mají rozdílné, či dokonce protichůdné politické názory, může to narušovat proces přenosu hodnot. Předmětem zkoumání se také stalo, zda mají vliv konkrétní vazby matka-dcera a otec-syn a zda má otec největší vliv jako člen rodiny. U všech těchto vazeb se neprokázalo, že by odpovídaly skutečnosti. (Alford et al., 2005; Hooghe & Boonen 2013) Glaser (1959) se zabývá silou jedince, která může ovlivnit ostatní členy rodiny. Uvádí, že jednotlivec s velkou motivací jít volit, může namotivovat zbytek rodiny, který by jinak volit nešel.

Stranické identifikace/preference se uvádějí často jako příklad snadno přenositelných politických hodnot. Proč tomu tak je? Platí pro všechny státy, nebo záleží na konkrétní politické kultuře? Na základě zkušenosti z dospívání mohou být stranické identifikace v rané dospělosti

---

<sup>20</sup> Jennings a Stoker (2009) uvádí, že nelze predikovat zájem o politiku u mládeže na základě zájmu o politiku u rodičů.

<sup>21</sup> Hooghe a Boonen (2013) píšou o rodičovské homogenitě.

stabilní a mohou vydržet po celý život. Jedinec se může identifikovat s více než jednou stranou. (Sears & Valentino, 1997; Westholm & Niemi 1992) Často je vyzdvihovaná pro „snadný přenos z rodiče na potomka“. Důvodů, proč tomu tak je, je mnoho. Ovšem v různých politických kulturách se úspěšnost přenosu liší.

Úspěch přenosu stranictví není ve všech státech stejný. Samotný počet stran nehraje velkou roli. Spíše než počet stran, je důležitější stabilita systému. Nejlépe se přenosu těchto hodnot daří ve stabilních vícestranických systémech<sup>22</sup>, jako je např. Finsko, Švédsko. V nestabilních systémech přenos stranictví není tak úspěšný, např. Francie a Nizozemsko. Ve Francii se ale snadno přenáší pravolevá škála<sup>23</sup>, která se nepřenáší úspěšně například v USA. (Westholm & Niemi, 1992) Existují státy, kde se dobře přenáší stranictví i ideologické hodnoty (Finsko, Švédsko), kde se lépe přenáší stranictví (USA) a kde se lépe přenáší spíše ideologický postoj (Francie). Obecně roste vztah mezi propojením ideologických postojů a stranictví v zemích s více stranami (Finsko, Švédsko, Itálie). Oproti jiným politickým postojům má stranictví tu výhodu, že existuje určitý volební cyklus. Právě předvolební období přináší velké množství informací a vytváří se prostor pro debaty. Volební kampaně mohou mít mnoho vlivů. Jedná se o informace z médií, komunikace online i již zmiňované debaty. Během kampaně postupně krystalizují názory, a především stranické preference. (Jennings et al., 2009; Sears & Valentino, 1997; Westholm & Niemi, 1992; Tedin, 1974) Především fakt, že za stranickou politiku si lze dosadit konkrétní postavy, může být pro děti a dospívající rozhodující. (Westholm & Niemi, 1992) To ulehčuje přenos hodnot na dítě. Problematicky se přenáší spíše abstraktní pojmy, jako je například pravolevá škála. (Jennings et al., 2009) Stranická politika zapadá do dětského vnímání politiky jako hry, kdy jedni bojují proti druhým. Viditelnost v médiích a rodinné debaty v období voleb, které se točí více kolem politických stran, mohou podtrhnout tento dětský náhled na politiku. Tím, že jsou debaty na téma politických stran a stranické politiky konkrétněji zaměřené, snižuje se riziko příliš obecné debaty, kdy dítě neví, co by si mělo odnést. (Tedin, 1974). Studie Hoogheho a Boonena (2013) zaměřená na adolescenty v Belgii ve věku 15 let a jejich rodiče ukázala, že více než polovina adolescentů má stejný volební záměr jako jeden z rodičů a skoro 30 % se shoduje s oběma rodiči. Vyvrací tak názor, že děti mají opačné politické preference než rodiče jako znak „vymezení se“ a utváření vlastní identity. Nutno zdůraznit, že adolescenti ve věku 15 let nejsou nijak

---

<sup>22</sup> V těchto systémech se dobře přenášejí jiné ideologické postoje.

<sup>23</sup> Ideologická škála se dobře přenáší ve Finsku a Švédsku.

významně konfrontování s volebním chováním kromě rodiny, školy a případně prostředí svých vrstevníků. Stejnou volbu nejvíce zvyšuje diskuze o politice s rodiči nebo s jedním z rodičů.<sup>24</sup> (Hooghe & Boonen, 2013) Děti mohou také převzít hodnoty z jiných „zdrojů“. Může se stát, že potomci budou ve věku svých rodičů zastávat stejné politické názory, které mají jejich rodiče dnes, i když v současném věku by toto tvrzení vyvrátily. (Jennings & Niemi, 1968) Především období přechodu z adolescence do rané dospělosti tvoří důležité období politické socializace. McLeod a Shah (2009) Toto období popisují takto: „Pro většinu mladých lidí tato změna znamená ztrátu sociálního kapitálu, který podporuje občanskou angažovanost. Podpora ze strany rodiny, vrstevníků a komunity klesá, zatímco požadavky nového pracovního světa vyžadují opětovné začlenění.“ I přes položené základní politické hodnoty jedince, je možné, že celým procesem socializace daného jedince otřese zásadní událost konkrétní doby. (Sears & Valentino, 1997)

Největší chybou by bylo brát rodinné prostředí jako oddělené od okolního světa. Do procesu politické socializace vstupuje mnoho vlivů. V dospívání se jedná především o školní prostředí (později pracovní prostředí), spolužáky a vrstevníky. Tato prostředí tvoří dohromady určitou síť propojených vztahů, které na sebe navzájem působí. Lee (2012) hovoří o vlivu „socializačních agentů“, které jedince potkávají od dětství do dospělosti – od rodičů, učitelů, později jsou to média a vrstevníci. Zmínění socializační agenti rozvíjí komunikační kompetence<sup>25</sup>, které spočívají v porozumění informacím z médií, vyhledávání informací a vyjadřování názorů a myšlenek. Někteří agenti tak mohou nahradit roli jiného socializačního agenta. Vrstevnické skupiny učí jedince společenským a skupinovým normám, které v případě porušení mohou být „potrestány“ výsměchem. Dávají základ soužití v určité sociální skupině. Diskuze ve třídě se stávají prospěšnými například z hlediska vyjadřování myšlenek a názorů v diskuzích a používání informací. (Lee, 2012) Tyto postupy a znalosti z různých prostředí se poté dají použít například v rodinné politické debatě.

Učitel může svým způsobem působit jako vzor, ale vzhledem k apolitičnosti českého školního prostředí, je tato pravděpodobnost velmi nízká, učitel bude působit spíše např. na budování hodnotového rámce. (Kudrnáč, 2015; Glasford, 2008) Ačkoliv učitelova role je apolitická, neznamená to, že žáci se s politickými tématy ve školním prostředí nepotkávají. Politické debaty vznikají mezi vrstevníky, což znamená, že ve školním prostředí je jedinec

---

<sup>24</sup> Z této studie vyplynulo, že větší vliv na potomka má otec (u dcery i u syna).

<sup>25</sup> Soubor dovedností a motivů nutných k demokratické angažovanosti jedince. (Lee, 2012)

vystavován různým vlivům, které jeho hodnoty a názory mohou formovat. Na dospívající působí normy z rodinného prostředí, zatímco prostředí vrstevníků může pomáhat hledat určování vlastní občanské identity. Ovšem efekt školního prostředí zdaleka nepřevyšuje efekt prostředí rodinného. (Kudrnáč, 2015; Jennings & Niemi, 1974; McDevitt & Kiouisis, 2007) Nelze opomenout, že ve školách je jedním z předmětů občanská výchova, což znamená rozšíření politického povědomí u žáků.<sup>26</sup> Kudrnáč (2015) upozorňuje, že „*efekt školy je v získávání politických znalostí minimální (pokud nějaký) a rozdíly v politických znalostech je třeba vysvětlovat jinými proměnnými*“. Učitel ovšem může využít své role, aby svým žákům vysvětlil demokratické principy, i když je ze své pozice apolitický. Také debata o aktuálních tématech může přispět občanské identitě dospívajících. (McDevitt & Kiouisis, 2007)

Důležitost je kladena především na diskuzi s rodiči, vrstevníky, případně s učiteli. Dospívající, kteří diskutují o politice a aktuálním dění, se více zapojují do politických aktivit, mají vyšší politické znalosti, ale jsou také více politicky angažovaní v občanských aktivitách, např. charita, angažovanost pro místní komunitu, dobrovolnictví. (McIntosh et al., 2007) Rodinná diskuze je brána jako silný motivační faktor pro získávání informací a pozdější efektivnější získávání informací z médií. (McDevitt & Kiouisis, 2007) Efekt rodinné diskuze závisí na politických znalostech rodičů, které mohou svým dětem předat, a také na četnosti. Rodiče s vyššími politickými znalostmi pravidelnou a častou politickou debatou poskytují dětem základ pro rozvoj jejich vlastního politického porozumění. (Sears & Brown, 2013) Nepochybně představují pro mládež důležitý zdroj politických informací. Výhodu mají děti z rodin s vyšším socioekonomickým statusem, protože s velkou pravděpodobností budou mít jejich rodiče hlubší politické znalosti. (McIntosh et al., 2007) Zároveň s vyšším socioekonomickým statusem rodiny roste počet výhod, které mohou dětem rodiče poskytnout a rozšiřovat tak dále jejich politické vzdělání nad rámec rodinné debaty. Proces předávání informací v politické diskuzi může fungovat i z mládeže na rodiče.<sup>27</sup> (McIntosh et al., 2007; Jennings & Niemi, 1974; McDevitt & Kiouisis, 2007; Sears & Brown, 2013; Prior, 2018)

---

<sup>26</sup> V dalších ročnících se jedná často o navazující předmět Základy společenských věd (ZSV), který rozšiřuje učivo občanské výuka.

<sup>27</sup> Politický zájem dítěte hraje také svou roli, děti pouze pasivně „nepřijímají“ politickou socializaci, ale aktivně se jí účastní. (Sears & Brown, 2013)

## 2.2 Rodinná politická diskuze a zisk informací

Jak již víme, rodinné prostředí není jediné, které má vliv na děti, dospívající a mladé. Vlivy z různých prostředí jedince ovlivňují a společně se vliv, například ze školy, může dostávat i do rodinného prostředí. Role rodiny může být také oslabena způsoby soužití moderní doby v podobě rozvodů a neúplných rodin. (Jennings et al., 2009) Moderní doba 21. století přináší také mnohem rozšířenější sdělovací prostředky a nové způsoby médií v čele s internetem, které nahrazují původní masová média v podobě tisku, rádiového a televizního vysílání. Každodenním zdrojem informací se tak stávají online média a také sociální sítě. Především sociální sítě představují relativně nový způsob komunikace. Na rozdíl od prostředí pracovního, školního, rodinného, přátel/vrstevníků se komunikace přes internet liší. Rozdíl spočívá především v počtu lidí, se kterými je možné v online prostředí komunikovat, a také časových intervalech, tzn. že komunikace může mít naprosto jiný časový spád než mezilidská komunikace.<sup>28</sup> Pro některé může být těžší vyvodit odpovědnost za obsah, který sdílí. (McLeod & Shah, 2009; Lee, 2012; Shah et al. 2005) S rozšířením internetu se informace stávají velmi dostupnými pro všechny bez rozdílu socioekonomického statusu<sup>29</sup>. V případě mladých internet představuje nové možnosti, jak získat informace, rozvíjet znalosti a dovednosti na každodenní bázi. Mladí voliči dávají přednost právě internetu<sup>30</sup>, kde je výběr z více zdrojů oproti televiznímu a rozhlasovému vysílání. (McDevitt & Chaffee 2002; McLeod & Shah, 2009; Lee, 2012)

Rodinná politická diskuze a politická angažovanost rodičů zvyšuje šance, že děti a rodiče se budou v politických otázkách shodovat. Pokud tedy rodiče často diskutují se svými potomky o politických záležitostech a politicky se angažují, přenos hodnot bude úspěšnější než v rodině s apolitickým prostředím, kde rodiče nemají po dlouhou dobu stabilní názory. Komunikační přístup pracuje s mládeží jako s aktivními účastníky vlastní socializace. (McDevitt & Chaffee, 2002) Debaty „tváří v tvář“ se nejčastěji odehrávají s rodinou, přáteli a ostatními ze sociálního okruhu jedince. Internet a online debaty pomáhají interpretovat mediální zprávy. (Kim & Kim, 2008, McLeod a& Shah, 2009) Online prostředí tak může

---

<sup>28</sup> Nabízí se myšlenka lepšího promyšlení a formulace názorů v případě online komunikace, jelikož je možné získat více času na odpovědi.

<sup>29</sup> Internet usnadňuje mobilizaci i pro rodiny, které by dříve v dobách jiných hromadných sdělovacích prostředků bylo těžké zmobilizovat. (McDevitt & Chaffee, 2002) Nebo mohou panovat spekulace, prohlubovat se rozdíly v občanském aktivismu dle toho, kdo má a nemá přístup k internetu. (Jennings & Zeitner, 2003)

<sup>30</sup> Internet může stimulovat politickou aktivitu u mládeže, ale spíše, než čas strávený u obrazovky, hraje roli typ aktivit. (Quintelier & Vissers, 2008)



vytvářet základnu pro komunikaci, jelikož jedinec může nabýt vědomosti, které pak použije v mezilidské komunikaci například s rodiči či ve škole. Z trvalého hlediska je dominantní mezilidská komunikace nad médii, ty plní hlavně informační roli. (Valentino & Sears, 1998) Debata s vrstevníky nejen, že povede k výměně názorů, ale také dává šanci pro to, že si mladí budou vyhledávat informace do těchto diskuzí. Občanská výchova ve škole může také rozšířit znalosti o politice. (McDevitt & Chaffee, 2002) Tyto faktory tak mohou podporovat občanskou angažovanost u mladých, o kterých se tvrdí, že jsou oproti starším ročníkům méně zapojeni do různých organizací, dobrovolnictví, účasti u voleb<sup>31</sup> a že mezi mladými klesá zájem o politiku. (Benett, 1997; Lee, 2012)

Co může debatu v rodině zahájit? Velmi pravděpodobně budou rodinné politické debaty častěji zahajovány v období před volbami. Tato období ovlivňují celou politickou socializaci jedince, která se nejčastěji vyvíjí v určitých obdobích než kontinuálně. (Sears & Valentino, 1997; Valentino & Sears, 1998; McDevitt & Chaffee, 2002) Volební kampaně či nějaký konkrétní problém může zahájit i debatu v rodinách, kde rodiče nemají velký zájem o politiku. V případě rodičů se zájmem o politiku nebo rodičů, kteří jsou politicky angažovaní např. v politických stranách, se zvyšuje pravděpodobnost debaty. Další důležitý faktor je, že v rodinné debatě mohou rodiče posloužit jako motivující faktor a podpořit potomky v tom, aby se pobavili o politice s někým jiným. Rodiče mohou namotivovat děti k tomu, aby si zjišťovaly více informací o aktuálním dění, nebo jim mohou nabídnout pomoc společně aktuální dění sledovat. Obě strany se tak mohou připravit na následující debatu, kde mohou i rodiče pracovat na zlepšování vyjadřování a zpracovávání informací. Debata může provázet nadšení a případně hrdost rodičů, že se dítě učí novým znalostem. Důležitou roli má i to, zda děti mohou vyjádřit své názory, i když se neztotožňují s názory rodičů. Takové děti budou pravděpodobně více politicky angažované než děti z rodin, kde tento prostor nedostávají. (McLeod & Shah, 2009) Debata by měla v každém případě podporovat racionalitu a vzájemnou toleranci. Z podstaty politických témat mohou občas do debat vstupovat frustrace či naštvání, které politika mezi občany vyvolává. (Valentino & Sears, 1998; McDevitt & Chaffee 2002)

Mohou se ovlivňovat navzájem rodiče a jejich potomci? Ano, vliv není jednosměrný, pouze ve směru z rodiče na dítě, ale funguje také v opačném směru<sup>32</sup>. Například s nástupem na

---

<sup>31</sup> McLeod a Shah (2009) uvádí, že mladí dávají před participací u voleb přednost právě dobrovolnické činnosti.

<sup>32</sup> Především pokud rodiče považují své děti za „odbornější“ v určitých tématech. (McDevitt & Chaffee, 2002) – komunikační přístup takto jedná s dětmi jako s aktivními účastníky socializace (Lee, 2012)

vysokou školu se mohou tyto postoje v rodině pozměňovat. I rodiče z rodin, které se o politice tak často nebaví<sup>33</sup>, mohou být svými dětmi namotivováni, aby si více zjišťovali informace o politickém dění. (McLeod & Shah, 2009; McDevitt & Chafee, 2002) Vyhledávání informací vede (často i nepřímým vlivem) k mezilidským interakcím v podobě rozhovorů a ty mají za následek zvýšení občanské angažovanosti. Tyto politické rozhovory, nejčastěji odehrávané v rodině, mezi přáteli či spolupracovníky, vnášejí další perspektivy, pomáhají interpretovat informace, učí porozumění ostatním a v konečném důsledku mohou zvýšit občanskou angažovanost. (Kim & Kim, 2008; McDevitt & Chaffee, 2002; Shah et al., 2005)

### 2.3 Škola jako náhrada?

Jakou roli ale sehrává školní prostředí a výuka občanské výchovy? Může občanská výchova pomoci vyrovnat rozdíly politických znalostí mezi dětmi z rodin s nízkým a vysokým socioekonomickým statusem (dále jen SES)? Jak rodiče, tak i školy ve formě občanské výchovy ovlivňují politické postoje a chování dětí a mládeže. (Neundorf et al., 2016) Občanská výchova má pozitivní vliv na občanské znalosti. (Niemi & Junn, 1998 zmíněno více v Persson, 2013) Ve škole se potkávají děti z různých rodin a různého socioekonomického zázemí. V rodinách s vyšším SES probíhají politické diskuze častěji. Děti vyrůstající v rodinách s nižším SES se budou pravděpodobně méně účastnit voleb oproti těm s vyšším SES, u kterých je větší pravděpodobnost, že v dospělosti budou politicky aktivními občany. (Lindren et al., 2019)

Rozdíly v rodinách mohou vyvstávat již v přístupu k podkladům k učení, např. v podobě knih a přístupu k další odborné literatuře. Právě i tyto rozdíly mohou mezi politickou socializací mládeže sehrát roli a zvýhodňovat<sup>34</sup> určitou skupinu dětí, která k těmto zdrojům má lepší přístup. Má občanská výchova na všechny stejný vliv? V raném věku jsou více politicky angažované děti ze zpolitizovaných rodin, kde se vedou politické debaty a podporuje např. občanské vzdělávání a dobrovolnictví. Tyto děti mají na počátku výuky občanské výchovy ve školách náskok. Postupem času ovšem občanská výchova může pomoci dětem s nižší počáteční úrovní politických znalostí dohnat ostatní děti. Růst u dětí s menší politickou socializací z rodiny bude mít prudší růst než u dětí s větším základem z rodiny. Nejvíce stabilní politickou angažovanost mají děti s vysokou politizací z rodiny a kvalitním občanským

---

<sup>33</sup> Rodiny s nižším ekonomickým statusem se baví o politice méně často. (McDevitt a Chaffee 2002)

<sup>34</sup> Zvýhodňování v základech pro „celkové“ učení, ne pouze učení z politické oblasti.

vzděláváním. Děti, které pochází z nepolitických rodin a ani netěží z občanského vzdělávání, se budou držet pozadu. (Neundorf et al., 2016) Občanská výchova tedy může kompenzovat i socializaci rodičů. (Neundorf & Smets, 2017) Záležet může také na podobě hodin, zda se skládají především z přednášek, diskuzí ve třídě a společných projektů. A také zda třídu studenti považují za místo, kde mohou vyjadřovat svoje názory a jestli jsou jejich názory respektovány. Dětem se slabším základem z rodiny pomůžou stabilizovat úroveň politické angažovanosti především skupinové práce během výuky.<sup>35</sup> Kvalita a styl vyučování je důležitá pro budoucí politickou účast<sup>36</sup>. (Persson, 2013; Neundorf & Smets, 2017) Studentská léta,<sup>37</sup> tedy přítomnost ve škole, mají pozitivní vliv na volební účast u mladých lidí. (Tenn, 2007) Hillygusova studie (2005) volební účasti u vysokoškoláků v USA zjistila, že studenti humanitních oborů budou spíše chodit volit a jinak politicky participovat než studenti přírodovědných oborů. (Persson, 2013) Důležité je neopomíjet vliv dalších faktorů, které vstupují do vlivu vzdělávání na volební účast. Neboť vzdělání není „*univerzální rozpouštědlo nerovnosti*“. Avšak existují cesty, jak docílit toho, aby významně snižovalo politickou nerovnost. (Lindgren et al., 2019)

## 2.4 Klíčová témata pro mladé

Do jaké rodiny a kde se člověk narodí, nemůže ovlivnit. S každou dobou se objevují nová témata nebo vystupují do popředí již témata stará. Z určité části se jedná o témata „lokální“, která jsou spojená se „sociální bublinou jedince“ a prostředím, ve kterém žije. Dnešní doba a neustále se vyvíjející technologie počet témat neustále zvyšuje. Tak máme pocit, že události dějící se na druhé straně planety mají dopad i na naše životy. Částečně máme pravdu.

Jaká témata v současné době řeší mladí lidé nejvíce? Odpovědi na tuto otázku se budou lišit na základě prostředí, ve kterém lidé žijí. Témata, která budou rezonovat ve Spojených státech, nemusí být hlavními tématy v Evropě. Mladá generace se často cítí nedostatečně vyslyšená a málo reprezentovaná a její potřeby se liší od starších. (Astor, 2020; Chatham House, 2019) Není tedy překvapující, že rozdílné věkové skupiny oslovují rozdílná témata. Na území České republiky se tématy, která oslovují mladé, zabývá projekt *Youth, speak up!* (2021). Na vzorku 600 respondentů ve věku 18-29 let zkoumal témata, která oslovují mladé

---

<sup>35</sup> Občanská výchova pomáhá nepochybně i dětem z více politických rodin, ale větší účinek má na děti z méně politických rodin. Časté skupinové práce v občanské výchově mají velký vliv na rychlost politické angažovanosti.

<sup>36</sup> Účinek vzdělávání se projevuje až v pozdějších letech, (Tenn, 2007)

<sup>37</sup> Porovnání studentů a o rok starších s již s dokončeným vzděláním. Nevyvrací se ovšem názor, že vzdělání má dlouhodobý účinek v pozdějších letech, spíše poukazuje na vliv „pobytu“ ve vzdělávacím prostředí spíše než vliv nashromážděných roků vzdělávání během studia.

voliče v České republice. Jako nejvíce důležité téma s velkým deficitem řešení vnímají mladí především vlastní bydlení. Další neřešená prioritní témata jsou odpovídající tresty za znásilnění, flexibilita v pracovních úvazcích pro rodiče, výuka kritického myšlení a mediální gramotnost. Prioritní témata s průměrným deficitem (částečně řešená) jsou např. ochrana fauny a flory, kvalitní systém vzdělávání pro učitele, stejný plat i pracovní podmínky pro ženy a muže a klimatická změna. Naopak témata, která mladé moc neoslovují, jsou manželství pro páry stejného pohladí, inkluze či „být aktivní v EU“.

Téma klimatických změn jsou jedním z „univerzálních“ témat. Zabývají se jím lidé napříč celým světem, jelikož se dotýká všech bez ohledu na to, z jaké země pocházejí. Protože se jedná o téma, které musí nahlížet do budoucna, často se jím zabývají mladí lidé, kteří musí řešit svou budoucnost nejvíce. Zájem o environmentální problematiku vzbuzuje zájem u mladých a často se formuje do určité formy politické angažovanosti. Může se jednat o zvýšenou podporu stran zelených (The Guardian, 2015) nebo demonstrace a protesty. (např. Sengupta, 2019) Snahou mladých je především tlak na politické elity, aby se začala hledat řešení pro zmírnění dopadů klimatických změn a jak jim do budoucna předcházet. Protestů se mohou účastnit často i dospívající, kteří ještě nedisponují volebním právem. Mladí nejsou samozřejmě jediní, kteří se zabývají touto problematikou. Týká se všech občanů bez ohledu na věk, ovšem mladí jsou v této oblasti nejvíce slyšet a vidět. Lidé, kteří by normálně svou pozornost soustředili na jiné oblasti, toto téma řeší například z důvodů psychického zdraví svých dětí. V současné době vyvolává tato problematika úzkosti a obavy o budoucnost již u dětí ve velmi nízkém věku. (více viz Plautz, 2020)

Mladí napříč různými státy stále častěji řeší problém s vlastním bydlením. (Youth, speak up! 2021) V některých státech je toto téma spojeno s nemalými půjčkami na studium a následným splácením. The Guardian (2015) se zabývá problémy s nákupem, nájmem či pronájmem bytů, které často vedou k tomu, že mladí bydlí u rodičů až do 30 let.<sup>38</sup> Možnosti mladých jsou čím dál častěji limitovány na odchod do soukromého podnájmu, což mohou komplikovat vysoké ceny nájemného. V České republice rostou ceny nájemného nejrychleji z Evropské unie.<sup>39</sup> (Švejdová, 2020; Clapham et al., 2012) Jelikož mladí zůstávají se svými rodiči v jedné domácnosti, může se teoreticky prodlužovat doba rodinného vlivu na politické chování mladých ve své přímé podobě. Mladé občany USA zajímá kromě bydlení

---

<sup>38</sup> Jedním z důvodů je šetření na budoucí hypotéku.

<sup>39</sup> Před ČR se drží pouze Litva.

a enviromentální oblasti také problematika zdravotní péče, kterou by chtěli mít dostupnější. (Burns, 2020) Dalšími tématy dle The Guardian (2015) jsou například neplacené stáže a celkově nerovný přístup k pracovním místům.

Volebními postoji a názory mladých se zabývá například průzkum s názvem Hodnoty mladých<sup>40</sup> od České rady dětí a mládeže (Andresová, 2020). I přes to, že 71 % respondentů považuje demokracii za nejlepší možnou formu vlády, si téměř stejné procento respondentů (72 %) myslí, že se o ně politici nezajímají nebo nevěří, že dokážou ovlivnit politická rozhodnutí (75 %). 67 % je pro setrvání ČR v EU a 65 % nesouhlasí s tím, že mají politické názory, které stojí z vyslyšení. 30 % považuje volby za plýtvání časem a penězi. (Andresová, 2020)

---

<sup>40</sup> Celkový počet respondentů 1508, ve věkovém rozmezí 15-29 let.

### 3. Mladí, rodinné zázemí a politika

#### 3.1 Co nám říkají data?

Ačkoliv jádro této práce tvoří kvalitativní výzkumná část, pro náhled do problematiky bude následující podkapitola věnovaná zjištěním z kvantitativních dat. Data byla sesbírána v období 13.-26. října 2018 a sběr provedlo Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM). Dataset je společně s průvodním článkem *Post-election Survey Data: Local Democracy and the 2018 Local Elections in the Czech Republic* (Šaradín et al., 2021) publikována v Data in Brief. Pro tuto analýzu dat pomocí kontingenčních tabulek <sup>41</sup> byl využit program IBM SPSS Statistics.

#### *Zájem o politiku*

Jak lidé sledují politiku v televizi, rádiu, novinách nebo na internetu? Jak často se baví o politice s ostatními členy rodiny? Na tyto otázky se podíváme skrze zájem o politiku. A podle teoretických předpokladů se potvrzuje, že lidé s velkým zájmem o politiku ji sledují nejvíce a lidé s nejmenším zájmem politiku prakticky nesledují vůbec. Podobně tomu je i s politickou debatou v rodině – lidé s vysokým zájmem se o politice baví často, naopak lidé s nízkým zájmem uváděli nejčastěji možnost „nikdy“.

Tabulka 1: Zájem o politiku – debata s rodinou

Zájem o politiku - debata s rodinou		Jak často se bavíte o politice s ostatními rodinnými příslušníky?			celkem
		často	někdy	nikdy	
Zájem o politiku	velmi se zajímá	29,4%	66,7%	3,9%	100,0%
	spíše se zajímá	8,4%	73,1%	18,5%	100,0%
	spíše se nezajímá	0,5%	59,8%	39,6%	100,0%
	vůbec se nezajímá	1,0%	32,7%	66,3%	100,0%
Celkem		4,7%	58,6%	36,7%	100,0%

Zdroj: Dataset *Post-election survey data* (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor

<sup>41</sup> Legenda k tabulkám

	<b>Nadprůměrná hodnota</b>	Statisticky významný rozdíl na hladině spolehlivosti 95, 0 %.
	<b>Velmi nadprůměrná hodnota</b>	Statisticky významný rozdíl na hladině spolehlivosti 99, 0 %.
	<b>Mimořádně nadprůměrná hodnota</b>	Statisticky významný rozdíl na hladině spolehlivosti 99, 9 %.
	<b>Podprůměrná hodnota</b>	Statisticky významný rozdíl na hladině spolehlivosti 95, 0 %.
	<b>Velmi podprůměrná hodnota</b>	Statisticky významný rozdíl na hladině spolehlivosti 99, 0 %.
	<b>Mimořádně podprůměrná hodnota</b>	Statisticky významný rozdíl na hladině spolehlivosti 99, 9 %.

Tabulka 2: Zájem o politiku – sledování politiky

Zájem o politiku - sledování politiky		Jak pozorně sledujete politiku v televizi, rádiu, novinách nebo na internetu?				Celkem
		velmi	celkem	moc ne	vůbec	
Zájem o politiku	velmi se zajímá	69,8%	30,2%			100,0%
	spíše se zajímá	4,7%	69,6%	23,6%	2,2%	100,0%
	spíše se nezajímá		8,3%	79,4%	12,4%	100,0%
	vůbec se nezajímá		1,4%	23,7%	74,9%	100,0%
Celkem		5,2%	27,5%	45,2%	22,1%	100,0%

Zdroj: Dataset Post-election survey data (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor

### Vzdělání

Podobné výsledky jako u předchozího zkoumání přinesla i kategorie vzdělání. Lidé s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním uváděli nejčastěji možnost „občas“ (65,9 %), ale mají i nejnižší procento těch, kteří nikdy nediskutují (27 %) a nejvyšší často diskutujících (7 %). Nejméně diskutující skupinou jsou lidé s (ne)dokončeným základním vzděláním. Co se týká sledování politiky, ani zde výsledky nepřekvapí – čím vyšší vzdělání, tím větší je sledovanost politiky.

Tabulka 3: Vzdělání – debata s rodinou

Vzdělání - debata s rodinou		Jak často se bavíte o politice s ostatními rodinnými příslušníky?			Celkem
		často	občas	nikdy	
Vzdělání	(neúplné) základní	1,7%	43,0%	55,4%	100,0%
	střední bez maturity a vyučení	3,4%	59,3%	37,3%	100,0%
	střední s maturitou	5,9%	59,4%	34,7%	100,0%
	VOŠ, bakalářské a VŠ	7,0%	66%	27,0%	100,0%
Celkem		4,7%	58,6%	36,7%	100,0%

Zdroj: Dataset Post-election survey data (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor

Tabulka 4: Vzdělání – sledování politiky

Vzdělání - sledování politiky		Jak pozorně sledujete politiku v televizi, rádiu, novinách nebo na internetu?				Celkem
		velmi	celkem	moc ne	vůbec	
Vzdělání	(neúplně) základní	1,6%	11,0%	43,3%	44,1%	100,0%
	střední bez maturity a vyučení	4,1%	24,6%	47,0%	24,3%	100,0%
	střední s maturitou	5,0%	28,9%	48,2%	17,8%	100,0%
	VOŠ, bakalářské a VŠ	10,0%	41,1%	37,9%	11,1%	100,0%
Celkem		5,2%	27,5%	45,2%	22,1%	100,0%

Zdroj: Dataset Post-election survey data (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor

### Věk

U rodinné debaty a věku by se dalo konstatovat, že s věkem se lidé baví o politice více, ovšem tyto závěry nevyšly jako statisticky významné a nemohou být zobecnitelné na celou populaci. Proto byla také prozkoumána debata s přáteli, kde se (již statisticky významně) ukazuje, že s přibývajícím věkem roste debata. Mladí ve věkové kategorii 18-26 let se o politice baví se svými přáteli ze všech kategorií nejméně často. Nejvíce nakloněni debatě jsou lidé z věkové skupiny 60+ let. Dvě prostřední věkové kategorie 27-44 let a 45-59 let vykazují velmi podobné hodnoty, s tím rozdílem, že mladší skupina má větší podíl těch, kteří se nebaví nikdy. Další tabulka zkoumající sledování politiky ukazuje, že lidé staršího věku sledují politiku oproti mladým více. Nejmladší věková skupina má i největší procenta (39,8 %) těch, kteří politiku vůbec nesledují.

Tabulka 5: Věk – debata s rodinou

Věk - debata s rodinou		Jak často se bavíte o politice s ostatními rodinnými příslušníky?			Celkem
		často	občas	nikdy	
Věk	18-26	5,3%	51,1%	43,6%	100,0%
	27-44	5,5%	56,5%	38,0%	100,0%
	45-59	2,3%	60,5%	37,2%	100,0%
	60+	5,7%	63,5%	30,9%	100,0%
Celkem		4,8%	59,0%	36,2%	100,0%

Zdroj: Dataset Post-election survey data (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor



Tabulka 6: Věk – debata s přáteli

Věk - debata s přáteli		Jak často se bavíte o politice s přáteli?			Celkem
		často	občas	nikdy	
Věk	18-26	3,1%	50,0%	46,9%	100,0%
	27-44	9,1%	53,8%	37,1%	100,0%
	45-59	8,1%	62,9%	29,0%	100,0%
	60+	12,4%	60,3%	27,2%	100,0%
Celkem		9,3%	57,5%	33,2%	100,0%

Zdroj: Dataset *Post-election survey data* (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor

Tabulka 7: Věk – sledování politiky

Věk - sledování politiky		Jak pozorně sledujete politiku v televizi, rádiu, novinách nebo na internetu?				Celkem
		velmi	celkem	moc ne	vůbec	
Věk	18-26	2,2%	11,8%	46,2%	39,8%	100,0%
	27-44	3,9%	24,4%	49,4%	22,2%	100,0%
	45-59	3,5%	31,4%	46,7%	18,3%	100,0%
	60+	9,2%	34,7%	40,9%	15,2%	100,0%
Celkem		5,3%	28,0%	45,9%	20,8%	100,0%

Zdroj: Dataset *Post-election survey data* (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor

### Domácnost

Jak se liší lidé, kteří hodnotí životní úroveň své domácnosti lépe? Nejčastěji se s členy rodiny o politice baví lidé, kteří hodnotí úroveň své domácnosti velmi dobře. Počty těch, kteří se „nikdy nebaví“ klesají s tím, jak se zlepšuje hodnocení životní úrovně. Z výsledků lze vyčíst, že u lidí s velmi špatnou životní úrovní se zvyšuje i počet často debatujících. Byla zkoumána volební účast do Poslanecké sněmovny v roce 2017. Lidé s nejvyšším hodnocením životní úrovně mají nižší volební účast (65,8 %) než lidé s „docela dobrou“ životní úrovní (72,3 %). Dále již volební účast klesá společně se zhoršující se životní úrovní.

Tabulka 8: Životní úroveň domácnosti – debata s rodinou

Životní úroveň domácnosti - debata s rodinou		Jak často se bavíte o politice s ostatními rodinnými příslušníky?			Celkem
		často	občas	nikdy	
Životní úroveň domácnosti	velmi dobrá	12,8%	59,0%	28,2%	100,0%
	spíše dobrá	3,6%	63,6%	32,7%	100,0%
	ani dobrá, ani špatná	3,5%	55,2%	41,3%	100,0%
	spíše špatná	6,9%	48,3%	44,8%	100,0%
	velmi špatná	9,1%	45,5%	45,5%	100,0%
Celkem		4,7%	58,6%	36,6%	100,0%

Zdroj: Dataset Post-election survey data (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor

Tabulka 9: Životní úroveň domácnosti – účast ve volbách do PS 2017

Životní úroveň domácnosti - volby do PS 2017		Účast ve volbách do Poslanecké sněmovny v říjnu 2017		Celkem
		ano	ne	
Životní úroveň domácnosti	velmi dobrá	65,8%	34,2%	100,0%
	spíše dobrá	72,3%	27,7%	100,0%
	ani dobrá, ani špatná	58,9%	41,1%	100,0%
	spíše špatná	46,0%	54,0%	100,0%
	velmi špatná	35,7%	64,3%	100,0%
Celkem		64,1%	35,9%	100,0%

Zdroj: Dataset Post-election survey data (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor

### Debata s rodinou

Skrze debatu s rodinou byla zkoumána následující témata – subjektivní hodnocení svých schopností účastnit se politiky, volební účast pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2017, druhé kolo prezidentských voleb 2018 a komunální volby 2018. Souhlas s tvrzeními „Mnoho voleb není důležitých, je v pořádku se neúčastnit“ a „Jeden hlas má na výsledek voleb zanedbatelný vliv“ a vyjádření volební účasti v případě, kdyby se za týden konaly volby do Poslanecké sněmovny.

Jak si jsou lidé jisti svou schopností účastnit se politiky? Lidé, kteří debatují často, si jsou svou schopností účastnit se politiky jisti nejvíce. U respondentů, kteří uvedli občasnou debatu, je téměř polovina respondentů (49,3 %) nejistá ve své schopnosti se politiky účastnit. Respondenti, kteří se nikdy nebaví o politice, si jsou procentuálně více „naprosto jistí“ svými schopnosti než lidé s občasnou debatou. Toto je ale jediná výjimka, jinak platí – čím častější debata, tím více lidé věří ve své vlastní schopnosti se politiky účastnit.

Tabulka 10: Debata s rodinou – schopnost účastnit se politiky

Debata s rodinou - schopnost účastnit se politiky		Jak jste si jisti svou schopností účastnit se politiky?					Celkem
		vůbec	trochu	docela	velmi	naprosto	
debata s rodinou	často	18,6%	30,2%	27,9%	11,6%	11,6%	100,0%
	občas	49,3%	31,4%	14,8%	3,7%	0,8%	100,0%
	nikdy	68,0%	17,8%	10,5%	1,8%	1,8%	100,0%
Celkem		54,7%	26,3%	13,8%	3,4%	1,7%	100,0%

Zdroj: Dataset Post-election survey data (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor

Zkoumána byla dále volební účast pro volby do Poslanecké sněmovny v říjnu 2017, druhého kola prezidentských voleb v lednu 2018, komunálních voleb v říjnu 2018. Ve všech volbách dosahovala účast nejvyšších hodnot u jedinců, kteří debatují často. Naopak nejnižší volební účast u všech voleb mají jedinci, kteří nedebatují. To stejné platí i pro vyjádření potenciální volební účasti, kdyby se za týden konaly volby do PS. Zjednodušeně platí, že čím častěji lidé debatují, tím spíše se voleb účastní.

Tabulka 11: Debata s rodinou – účast ve volbách do PS 2017

Debata s rodinou - účast ve volbách do PS v říjnu 2017		Účast ve volbách do Poslanecké sněmovny v říjnu 2017		Celkem
		ano	ne	
debata s rodinou	často	86,0%	14,0%	100,0%
	občas	75,0%	25,0%	100,0%
	nikdy	44,1%	55,9%	100,0%
Celkem		64,5%	35,5%	100,0%

Zdroj: Dataset Post-election survey data (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor

Tabulka 12: Debata s rodinou – účast ve druhém kole prezidentských voleb 2018

Debata s rodinou - účast v druhém kole prezidentských voleb v lednu 2018		Účast v druhém kole prezidentských voleb v lednu 2018		Celkem
		ano	ne	
debata s rodinou	často	81,8%	18,2%	100,0%
	občas	80,3%	19,7%	100,0%
	nikdy	55,3%	44,7%	100,0%
Celkem		71,4%	28,6%	100,0%

Zdroj: Dataset Post-election survey data (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor

Tabulka 13: Debata s rodinou – účast v komunálních volbách 2018

Debata s rodinou - účast v komunálních volbách v říjnu 2018		Účast v komunálních volbách v říjnu 2018		Celkem
		ano	ne	
debata s rodinou	často	88,9%	11,1%	100,0%
	občas	70,1%	29,9%	100,0%
	nikdy	47,2%	52,8%	100,0%
Celkem		62,7%	37,3%	100,0%

Zdroj: Dataset Post-election survey data (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor

Tabulka 14: Debata s rodinou – vyjádření volební účasti, pokud by se volby do PS konaly příští týden

Debata s rodinou - volební účast pro volby do PS		Vyjádření volební účasti - volby do PS				Celkem
		rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	
debata s rodinou	často	68,9%	11,1%	8,9%	11,1%	100,0%
	občas	41,7%	32,7%	10,1%	15,5%	100,0%
	nikdy	24,3%	22,0%	13,7%	39,9%	100,0%
Celkem		36,9%	27,8%	11,4%	24,0%	100,0%

Zdroj: Dataset Post-election survey data (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor

Poslední byly zkoumány dva výroky: „Mnoho voleb není důležitých, je v pořádku se neúčastnit“ (tvrzení č. 1) a „Jeden hlas má na výsledek voleb zanedbatelný vliv“ (tvrzení č.2). U obou případech platí, že častější debata povede lidi k nesouhlasu s těmito výroky. Naopak lidé, kteří se o politice nebaví, mají tendence s těmito výroky souhlasit. Výsledek tedy je, že lidé, kteří častěji debatují spíše věří, že jeden hlas může něco změnit a že mnozí volby považují za důležité a nevnímají jako správné neparticipovat u voleb.

Tabulka 15: Debata s rodinou – tvrzení č.1

Debata s rodinou - tvrzení č.1		"Mnoho voleb není důležitých, je v pořádku se neúčastnit"					Celkem
		velmi souhlasí	souhlasí	ani souhlas, ani nesouhlas	nesouhlasí	velmi nesouhlasí	
debata s rodinou	často	4,4%	13,3%	4,4%	26,7%	51,1%	100,0%
	občas	3,7%	11,3%	17,0%	27,1%	41,0%	100,0%
	nikdy	9,0%	21,4%	20,4%	25,1%	24,1%	100,0%
Celkem		5,6%	14,9%	17,6%	26,4%	35,5%	100,0%

Zdroj: Dataset Post-election survey data (Šaradín et al.,2021), zpracoval autor

Tabulka 16: Debata s rodinou – tvrzení č.2

Debata s rodinou - tvrzení č.2		"Jeden hlas má na výsledek voleb zanedbatelný vliv"					Celkem
		velmi souhlasí	souhlasí	ani souhlas, ani nesouhlas	nesouhlasí	velmi nesouhlasí	
debata s rodinou	často	2,2%	4,4%	20,0%	24,4%	48,9%	100,0%
	občas	6,9%	15,0%	20,1%	25,9%	32,1%	100,0%
	nikdy	13,6%	25,5%	23,0%	21,5%	16,4%	100,0%
Celkem		9,1%	18,2%	21,1%	24,3%	27,3%	100,0%

Zdroj: Dataset *Post-election survey data* (Šaradín et al., 2021), zpracoval autor

### 3.2 Metodologie

Zvolenou metodou pro zkoumání se stal online kvalitativní výzkum, který slouží k zachycení rozmanitostí a detailnějších informací. Primárně ovšem slouží k zachycení kauzálních vztahů a mechanismů, které pomáhají vysvětlit, jakým způsobem a proč k danému jevu dochází nebo nedochází. Kolem kvalitativních výzkumů panuje mnoho předsudků. Především se jedná o to, že průzkum zaměřený kvalitativně není pružný a generuje „*tenká a povrchní data...*, i když mohou poskytnout bohatá a komplexní data.“ (Braun et al., 2020) Přitom průzkumy mohou být otevřené a flexibilní. Často bývají vyzdvihovány rozhovory, ale pokud je online výzkum dobře zaměřen, může poskytnout požadované informace lépe než rozhovory. Velkou výhodou je přístupnost – stejný online výzkum mohou vyplňovat lidé z různých oblastí světa. (Braun et al., 2020) Své využití nachází pro citlivá, choulostivá nebo intimní témata, jelikož u respondentů může odpadnout stud, který může být u rozhovorů s tazatelem jistou překážkou. (Braun et al., 2013) Rozdíly mezi kvalitativními a kvantitativními výzkumy spočívají nejen v počtu respondentů. Kvantitativní výzkumy mají za cíl zobecňovat na základě velkého počtu zúčastněných v analýze. Jelikož se jedná o statistické metody, vyžadují velkou systematizaci. Naproti tomu kvalitativní se snaží zachytit jevy a procesy, které jsou často ojedinělé. Oproti kvantitativním bývají častěji kritizovány, že jsou méně vědecké. Může se tak dít i proto, že nemají tak jednoznačná pravidla a systém. I když jsou někdy tyto dva druhy výzkumu vnímány protichůdně, mohou se vzájemně doplňovat. Liší se ve stylech, ale často „*sdílí stejnou logiku usuzování a teoretického vysvětlení*“ (Novák et al., 2011) Některá problematika nemůže být ze své podstaty zkoumána kvantitativně – např. ojedinělé a neopakovatelné jevy, proměnné, které nelze kvantifikovat kvůli možné ztrátě důležitých informací nebo když ověření hypotéz vyžaduje „*detailed expert knowledge of cases*“ (Novák et al., 2011)

Cílem výzkumu bylo nahlédnout podrobněji do tématu, jak rodinné prostředí ovlivňuje politické postoje a volební chování mladých. Také zjistit podrobnější informace o rodinné politické debatě – zda probíhá, jak často, kdo ji zahajuje. Rodinné prostředí a rodinná politická

debata jsou témata zkoumaná často kvantitativně a nezachycují podrobnější informace. Z tohoto důvodu byl vybrán kvalitativní výzkum, aby se na toto téma získaly podrobnější informace o české mládeži a rodinném prostředí v politickém kontextu. Kvalitativní výzkum se skládá z demografických<sup>42</sup> otázek a hlavních (tematických) otázek. Kvůli zachycení rozmanitosti odpovědí jsou tematické otázky otevřené. Respondent má otevřený prostor pro odpovědi, nikoliv předem dané možnosti výběru pro odpovědi jako tomu bývá u kvantitativních výzkumů. Může se vyjádřit velmi podrobně, barvitě a podělit se i o zkušenosti a názory, na jejichž vyjádření by v kvantitativním výzkumu nebyl prostor nebo by se o ně z různých důvodů nechtěl podělit například v rozhovoru. Velké výhody přináší také časová flexibilita online výzkumu, jelikož respondent může vyplnit dotazník v nočních či brzkých ranních hodinách. Nemusí nikam dojíždět za tazatelem, ale účastní se výzkumu ze svého domova (více viz. Braun et al., 2020) Pro tazatele má výhodu snadné dostupnosti získaných dat. Vzhledem k velikosti vzorku a typu výzkumu nelze výsledky zobecňovat na celou mladou populaci v České republice. Cílem výzkumu je snaha vysvětlení vztahů a kauzálních mechanismů (např. pocit politické efektivity, občanské povinnosti), nikoliv zobecňovat na celou populaci, což vzhledem k počtu respondentů ani není možné.

Většina výzkumů se zaměřuje na adolescenty, proto se tento výzkum zaměřuje na jiné období. Konkrétněji na období přechodu z adolescence do mladé dospělosti a první léta mladé dospělosti. Věková hranice byla stanovena na 18-26 let. Hranice 18 let byla vybrána proto, aby respondent dosáhl již plnoletosti a disponoval volebním právem. Horní hranice byla stanovena na 26 let z důvodu, že se jedná o čas vyhrazený pro prezenční studium, kdy mladí mohou čerpat určité studentské výhody a stát za ně odvádí zdravotní pojištění. Ovšem v této věkové skupině se nepohybují jen studenti, ale nabízí pestrost různých forem životního stylu. Můžeme v této skupině najít studenty středních škol, gymnázií a odborných učilišť nebo studenty vysokých škol. Dále také mladé, kteří jsou již plně nasazení v pracovním procesu či kombinují práci se studiem, a rodiče na mateřské/rodičovské dovolené. Co se týká rodinného stavu, většina mladých v této věkové kategorii bude pravděpodobně svobodných, ale není vyloučeno zastoupení i ženatých mužů/vdaných žen či rozvedených. V neposlední řadě se může jednat o mladé, kteří žijí s rodiči, či již rodinné hnízdo opustili.

Výzkum byl členěn celkem do čtyř částí. První část obsahovala otázky na základní informace o respondentovi – pohlaví, věk, bydliště. Bydliště bylo zjišťováno pouze ve formátu

---

<sup>42</sup> Otázky na základní údaje o respondentovi.

obec + PSČ z důvodu, aby mohlo být mapováno, zda jsou respondenti z různých krajů České republiky. Další uzavřené otázky zjišťovaly nejvyšší dosažené vzdělání respondenta a matky i otce. Poslední dvě otázky z první části se tázaly na to, zda respondent studuje, či pracuje a zda v současné době bydlí s rodiči, či nikoliv. Otázky na nejvyšší dosažené vzdělání jsou upřesňující informace na socioekonomický status rodiny. Informace, zda respondent bydlí s rodiči, či nikoliv, by mohla ukázat na některé souvislosti týkající se četnosti rodinné politické diskuze nebo společného chování k volbám v rámci domácnosti. Následující tři části se již skládaly z tematických otevřených otázek. Druhá část s názvem „Rodina a politika“ kladla tři otázky na politickou aktivitu členů rodiny, volební účast a zájem o politiku u rodičů. Třetí část „Vy a politika“ se ptala ve čtyřech otázkách na respondentovu volební účast, zájem o politiku a s kým se baví o politice. Finální část „Rodina a rodinná politická debata“ obsahovala čtyři otázky na to, zda respondent chodí/chodil k volbám s rodiči, zda v spatřuje v někom z rodiny „názorovou blízkost“, zkušenosti a názory na rodinnou politickou debatu a jak tyto debaty ovlivňují respondentův vztah k politice. Nakonec byl dán prostor pro nepovinné vyjádření čehokoliv, pokud by měl respondent pocit, že na něco v předchozích otázkách nebyl prostor. Respondenti dostali online odkaz na dotazník, druhou možností bylo zaslání přímo na konkrétní emailovou adresu. Úvod dotazníku obsahoval informace o zpracování odpovědí do bakalářské práce a instrukcemi k dotazníku.<sup>43</sup>

Celkově se výzkumu zúčastnilo 44 mladých lidí z různých částí České republiky<sup>44</sup>. Polovinu respondentů tvořili muži (22) a polovinu ženy (22). Většinou se jednalo o studenty (29), z jedné čtvrtiny pracující (11), dále ženy na mateřské/rodičovské dovolené (2) a studenty, kteří ke svému studiu zároveň pracují (2). Na otázku „Bydlíte v současné době s rodiči?“ odpovědělo „ANO“ 25 respondentů, „NE“ 17 respondentů a 2 respondenti uvedli, že částečně.<sup>45</sup> Ze středoškolských studentů všichni zúčastnění bydlí s rodiči, z pracujících uvedl pouze jeden respondent, že v současné době bydlí s rodiči. K jednotlivým vyjádřením bude uváděno číslo respondenta ve výzkumu, pohlaví a věk ve formátu (Č P [věk]) př. (1M [24]).

---

<sup>43</sup> „Dotazník je dělen do 4 částí. V první části prosím o vyplnění základních informací, které jsou potřeba ke zpracování dat. Ve druhé a třetí části budete tázáni na otázky týkající se vztahu k politice. Poslední část obsahuje otázky ohledně rodinné politické debaty. Vypisujte názory, zkušenosti a pocity. Neexistuje správná odpověď. Odpovědi piště vlastními slovy, vždy do vyhrazeného místa pod otázkou. Rozepište se, jak je libo.“

<sup>44</sup> Z velkých měst, např. Karlovy Vary, Plzeň, Ostrava, Hradec Králové, Jihlava, Jablonec nad Nisou, Frýdek-Místek, Prostějov a Znojmo. Dále se jednalo o menší města a obce z různých krajů v České republice.

<sup>45</sup> V obou případech se jednalo o studenty vysokých škol, jedna z odpovědí byla rozvedena na „...střídavě s bydlením na studentském bytě.“ (4Ž [22])

### 3.3 Jak to vidí mladí?

#### 3.3.1 Politická aktivita

Na otázku „*Vypište, jestli a jak je někdo ve vaší rodině politicky aktivní,*“<sup>46</sup> odpověděla více než polovina respondentů, že nikdo není aktivní. Někteří se vyjádřili stroze: „*Kromě účasti u voleb nijak*“ (25Ž [21]). Nebo „*Finanční podpora*“ (43M [26]). Objevily se, ale také odpovědi s konkrétní formou politickou aktivitou v rodině i z širší rodiny „*Teta – kandidát v komunálních volbách, členka občanských sdružení a také aktivní účastník demonstrací (především v tématicce práv zvířat)*“ (4Ž [22]). „*Děda byl součástí politické strany, my s rodiči se účastníme demonstrací...*“ (37Ž [18]). „*Nikdo z mé rodiny není členem politické strany, avšak se účastnili demonstrací proti současné vládě Andreje Babiše*“ (2M [23]). „*Otec býval na kandidátce ODS, avšak jen pro doplnění potřebného počtu*“ (18M [24]). „*Snoubenec, byl na druhé pozici na kandidátce do zastupitelstva obce*“ (44Ž [26]). „*Otec s matkou se účastní demonstrací, aktivní voliči*“ (23M [18]). „*Můj otec je zastupitel v obci...*“ (8Ž [22]). „*Mamka je zastupitel*“ (38M [24]). Pokud jsou rodiče takto politicky aktivní na lokální úrovni, jedná se o další vliv v procesu politické socializace mladých. Může to způsobovat, že debaty v rodině budou probíhat častěji, a ještě umocněnější bude zvýšení frekvence debat v období před volbami. Takoví rodiče budou přikládat volbám velkou důležitost, jelikož využívají svého aktivního volebního práva a z jiného pohledu si uvědomují váhu každého hlasu. Pravděpodobně tak budou pravidelně participovat u voleb, někteří i z důvodu, aby šli příkladem. „*...každý hlas se počítá, když chceš změnu, i ty se musíš účastnit. Je lehké nadávat, ale těžší něco změnit...plus táta říká, že jako zastupitel musí jít vzorem*“ (8Ž [22]).

#### 3.3.2 Volební účast

U volební účasti nebyli příliš velké rozdíly mezi skupinou mladých a jejich rodičů. Jenom čtyři ze všech respondentů vyjádřili, že se jejich rodiče neúčastní voleb: „*...je jim vcelku jedno výsledek voleb a přizpůsobí se tomu, jak to dopadne*“ (34M [23]), „*Neví koho volit*“ (36Ž [18]), „*Nemá to smysl...*“ (41M [23]), „*Nemají české občanství*“ (9M [24]). Z velké části se rodiče účastní většinou všech voleb: „*...účastní se všech, zajímá je politické dění v zemi...*“ (37Ž [18]), „*...účastní se každých voleb, jejich hlas je pro ně důležitý a chtějí podpořit jejich stranu.*“ (2M [23]), „*...účastní se myslím 100 %...*“ (8Ž [22]). Často byla zmiňována právě podpora strany, občanská povinnost, váha každého hlasu nebo že politické dění jim není lhostejné. „*...berou*

---

<sup>46</sup> V poznámce pod otázkou byly uvedeny příklady „Např. člen politické strany, zastupitel, starosta, aktivně se účastní demonstrací, podporovatel politické strany (i finanční podpora), atd.“



*účast ve volbách jako svou občanskou povinnost“ (28M [23]), „Pokaždé, kdy je to jen možné, v jejich očích se jedná o povinnost“ (23M [18]), „Oba rodiče se účastní voleb, každý směřuje jinam. Hlavním důvodem jejich volební účasti je podpora preferované politické strany podle jejich zájmů a hodnot“ (1Ž [22]), „Rodiče se účastní veškerých voleb. Účastní se hlavně, aby svým hlasem podpořili určitou politickou stranu či osobu “ (12Ž [21]), „Mamka i otec se účastní. Nicméně jejich zájem o volby klesá v pořadí Poslanecká sněmovna, krajské volby, Senát a místní volby“ (38M [24]), „Rodiče chodí k volbám pravidelně. Není jim lhostejné, kdo vede naši zemi“ (35Ž [25]), „Účastní se všech, řídí se podle hesla ,každý hlas se počítá“ (26M [21]), „Účastní se všech, zastávají názor, že každý hlas se počítá a může něco změnit“ (13M [21]). Právě pocit politické efektivity může částečně vysvětlovat fakt, že v rodinách, kde chodí volit rodiče, s velkou pravděpodobností volí i děti. Politická efektivita ve smyslu – věřím, že můj hlas má váhu a reálnou šanci něco ovlivnit, je důležitým postojem z rodiny. Pokud někdo vyrůstá v rodině, kde je hlas jednotlivce považován za reálnou šanci něco ovlivnit, bude to vnímat pravděpodobně stejně. Od dětství to viděl u svých rodičů, pravděpodobně mu to bylo i takto vysvětlováno a tento postoj přijme za svůj, stejně jako přijímá jiné i nepolitické hodnoty a postoje z rodiny.*

Některý druh voleb může být pro voliče více atraktivní. Objevilo se i několik odpovědí na (ne)účast rodiče u konkrétního druhu voleb: *„Účastní se pouze voleb do Poslanecké sněmovny a při volbě prezidenta“ (18M [24]), „Otec se účastní všech..., matka se účastní jen některých, třeba do zastupitelstev, jelikož jí to dává smysl a třeba senátní jí přijdou zbytečné“ (6Ž [22]), „...rodiče se účastnili všech s výjimkou senátorských. Hrál tam svou roli fakt, odjeli na víkend a do jisté míry i to, že je nevnímali jako natolik důležité“ (4Ž [22]).*

Mladí jsou také aktivní, co se týká účasti u voleb. Pouze pět uvedlo, že se voleb neúčastní. Ostatní se voleb účastní podle svých slov pravidelně. Důvody k neúčasti byly rozmanité. *„...většinou probíhají v termínech, které mi nevyhovují. Popřípadě v rámci místa pobytu se mi nechce zařizovat volební průkaz.“ (44Ž [26]). Minimální účast „...kvůli nucení z okolí, jinak bych k žádným volbám nechodil“ (29M [21]). Další faktor byl nezájem „...nezajímám se o volby...a téma, kterému nerozumím“ (34M [23]). Většina respondentů se voleb účastní pravidelně. Důvody, proč k volebním urnám dojdou, jsou podobné důvodům, které se vyskytovaly u odpovědí na volební účast rodičů: vyjádření názoru, touha po změně, podpora strany nebo kandidáta a že politická situace jim není lhostejná. „Chodím ke všem volbám. Věřím, že každé volby jsou důležité. Mým trochu naivním cílem je změnit politickou situaci, proto chodím k volbám“ (1Ž [22]), „Účastním se všech typů voleb. Podle mého názoru*

*je důležité, aby občané svého volebního práva využívali, když už mají tu možnost“ (25Ž [21]), „Chodím, není mi lhostejná budoucnost naší společnosti“ (31M [23]), „Účastním se, abych podpořila svého kandidáta“ (20Ž [22]), „Účastním se všech voleb, aby byla alespoň trochu šance něco změnit“ (7Ž [22]).*

### 3.3.3 Zájem o politiku

Pouze 11 respondentů uvedlo, že se jejich rodiče o politiku nezajímají - „nikterak aktivně“ (43M [26]), „moc se nezajímají“ (36Ž [18]), „...neřeší“ (20Ž [22]). Nadpoloviční většina se o politiku zajímá a více než třetina rodičů (15) probírá politiku se svými přáteli. Debaty mají ovšem velmi rozmanitou podobu, především co se týká frekvence<sup>47</sup>. V předvolebním období může narůstat zájem o politiku (5) a necelá třetina (13) se vyjádřila, že rodiče sledují výsledky voleb. „Hledají informace, baví se o politice jak s přáteli, tak s námi jako dětmi...“ (37Ž [18]), „Sledují výsledky voleb, o politice se baví v rodinném kruhu i s přáteli“ (27Ž [22]), „Nějak je to nezajímá, ale když jsou volby, tak to aktivně řeší a zkoumají“ (32Ž [18]), „...sledují výsledky voleb, aktuální politickou situaci, s přáteli probírají spíše regionální politiku“ (33M [23]). K získávání informací hojně využívají internet (15), následuje televize (8). „Aktivně hledají informace na internetu, sledují zprávy a debaty“ (13M [21]), „Rodiče sledují převážně politiku prostřednictvím televizních médií, v poslední době však aktivněji vyhledávají doplňující informace...“ (28M [23]), „...pro informace nejčastěji sledují kanály České televize a webový portál Seznam.cz...“ (38M [24]), „Aktivně hledají informace na dezinformačních webech“ (41M [23]).

Celkem 28 respondentů uvedlo, že se o politiku zajímá. Dvakrát méně respondentů (14) uvedlo, že se o politiku aktivně nezajímá. Často byla zmiňována určitá forma získávání informací, i přes to, že aktivně informace nevyhledávají: „...co slyším z televize, od kamarádů, z novin“ (40Ž [21]), „Zajímá mě pouze, jak se politici staví k pandemii a opatřením“ (36Ž [18]). „...Sleduji výsledky voleb, občas se podívám na politickou debatu, povídám si s rodiči o politice“ (35Ž [25]). U některých (4) zvýšila sledování politické situace pandemie: „...pomohla tomu aktuální situace“ (24M [22]), „...za současné pandemie častěji“ (31M [23]). Dále k většímu zájmu o politiku přispívá stárnutí/dospívání (8) a příchod na vysokou školu (6): „Moc mě politika nikdy nezajímala a nerada jsem i ní mluvila. Čím jsem starší, mám o ní větší zájem, nejsem plně aktivní, ale mám přátele, kteří se o police rádi baví. Tak si je

---

<sup>47</sup> Pět respondentů uvedlo, že debaty s přáteli probíhají „málo“ či „příležitostně u piva“. A styl debaty se pohybuje od „negativní“ po „humor“.

*vysechnu, pobavíme se, vyjádříme každý svůj názor a když mě něco více zaujme najdu si to, zjistím si více informací a udělám si o tom vlastní obrázek.“ (39Ž [18]), „O politiku jsem se začala více zajímat s příchodem na VŠ, baví mě...“ (10Ž [22]), „S příchodem dětí jsem se o politiku začala zajímat mnohem víc“ (19Ž [25]). Častěji byla jako zdroj informací zmiňována internetová média a sociální sítě. „...Čtu různé články, jak v novinách, tak na internetu, sleduji na sociálních sítích lidi, kteří se politickému dění věnují, abych byla v obraze“ (37Ž [18]). „Dříve jen jako součást obecného přehledu. Dnes, kvůli studiu, i ve volném čase. Hlavně prostřednictvím článků, rozhovorů nebo tematických instagramových/Youtube kanálů“ (25Ž [21]).*

### 3.3.4 Chodíte k volbám s rodiči?

Necelá polovina (20) dotázaných se svými rodiči k volbám nechodí. „...Nepovažujeme to za událost, kvůli které by se rodina měla sejít“ (44Ž [26]), „Ne, nevidím v tom žádné výhody, každý volí stejně dle svého rozhodnutí“ (24M [22]), „...nezajímá mě, koho volí“ (32Ž [19]). Často se ovšem nejedná o účelovou záležitost, ale kvůli rozdílným časovým požadavkům, bydlení odděleně nebo kvůli zasedání ve volební komisi se rodina nesejde k volbám: „...pracují, chodí volit v jinou dobu než já. Není to kvůli rozdílným názorům na volby, ráda bych s nimi šla“ (1Ž [22]), „...z důvodu časové rozdílnosti“ (19Ž [25]), „...někdy chodím sám, když jsem členem volební komise“ (33M [23]). Někteří chodí sami, jelikož jejich rodiče se voleb neúčastní: „Chodím sám, rodiče nevolí“ (41M [23]). V některých rodinách, kde dotazovaný k volbám s rodiči, nebo alespoň jedním z rodičů chodí (18), se společná cesta k volbám považuje za určitou tradici a zvyk (6): „...Beru to jak tradici, již od doby, co jsem byl volit poprvé“ (11M [23]), „...je to taková naše tradice a nikdy jsme ještě nešly (pozn. s matkou) odděleně“ (10Ž [22]), „Chodím s mámou, je to zvyk“ (13M [21]), „...po cestě k urnám probíráme situaci ohledně volebního systému a politických stran či hnutí“ (28M [23]). Někdy se také jedná o čistě praktické důvody: „...Nebudeme jezdit dvakrát autem, když můžeme jednou“ (26M [21]), „...jedu s nimi autem, jinak bych musela jít pěšky“ (8Ž [22]). Chození s rodiči k volbám mladí moc neřeší, rozhodující faktory jsou většinou praktické, a pokud se s rodiči shodnou na čase, sdílí jednu domácnost a chodí volit, je společná cesta do volební místnosti velmi pravděpodobná.

### 3.3.5 Debata

Nejčastěji se politická témata probírají v rodině (25) a mezi přáteli (24). Pouze sedm respondentů se vyjádřilo, že se s nikým o politice nebaví nebo se jí radši vyhýbají: „Moc

*se nebavím o politice, protože to většinou všechny rozhádá.“ (30Ž [22]), „Snažím se těmto tématům vyhybat“ (7Ž [22]). Dalším prostředím s politickou debatou se stává škola a spolužáci. Často zmiňovaným důvodem pro debatu byl zájem vyslechnout názory druhých, výměna názorů, utvořit si svůj názor nebo probrat nová témata a informace o aktuálním dění. „Nejčastěji se o politice bavím s jedním ze spolužáků, ..., pak už stačí jen podrobněji studovat informace o těch, kterým bych chtěl svůj hlas dát“ (22M [18]). „Bavím se s kamarády, spolužáky, nejvíce s bratrem. Je zde šance na to, že získám odlišný, a přitom pragmaticky zdůvodněný názor druhé strany, který mi pak celkově pomůže k většímu nadhledu od toho mého. Také se díky těmto rozhovorům často dozvím o tématech, na která jsem do té doby nenarazila“ (4Ž [22]), „...S prarodiči, když je navštívím. S nimi se bavím především proto, že si pokaždé jedna strana odnese nové názory a poznatky“ (11M [23]), „S kamarády, když si jdeme jen tak někde sednout (restaurace, návštěva u někoho z nás). A pak také s otcem, má přehled ze všech směrů, takže se s ním dobře o tomto povídá a dozvím se spoustu nových věcí“ (39Ž [18]). S přáteli se často jedná o debaty na návštěvách nebo v prostředí hospod a restaurací. Pracovnímu prostředí se politická debata také nevyhýbá: „V práci s kolegy, hlavně na bázi humoru, občas i vážnější témata“ (18M [24]), „... na brigádě s kolegy, protože se o toho téma většina z nich zajímá“ (36Ž [18]).*

Pokud dojde k debatě na politická témata v domácnostech, kde mladí necítí názorovou blízkost k rodičům<sup>48</sup>, může nastat problém debatu vést, či vůbec zahájit „...V rodině je však komunikace o politice absolutně nekonstruktivní, každý máme jiný názor“ (1Ž [22]), „...Debatu se snažím, avšak velmi neúspěšně, nastartovat i doma. Rodinná debata často ztroskotá na odlišných volebních preferencích“ (38M [24]). Téměř pětina respondentů zmínila během debaty nějakou formu negativních emocí, což potvrzuje myšlenku politiky jako stále velmi kontroverzního tématu, které často končí neshodami nebo hádkou.<sup>49</sup> Cílem debat v rodině je nejčastěji výměna nových informací, které debatu umí nastartovat. Frekvence debat se může zvyšovat před volbami<sup>50</sup> a s věkem potomků je pravděpodobnější, že se více zapojují do debat s rodiči a budou debatu i častěji začínat sami. To může být dáno například i nástupem na vysokou školu, ale také obecně zvyšujícím se zájmem o politiku s věkem. Politické debaty mohou být v některých rodinách i negativně

---

<sup>48</sup> Téměř 2/3 respondentů se cítí názorově blízké s někým z rodiny. Čtyři respondenti napsali, že volí stejnou politickou stranu jako jeden z rodičů/oba rodiče.

<sup>49</sup> Někdy politická debata může vyústit v jiný než pouze slovní konflikt. „...snad pokaždé se někdo v dobrém případě jen pohádal, ale dost často to u toho neskončilo a rozpoutala se bitka“ (39Ž [18]).

<sup>50</sup> Nebo také mimořádnými situacemi – v současnosti nouzovým stavem.

emočně zabarvené nebo nerespektující, což v konečném důsledku vede k tomu, že se bude jedna strana snažit podobným debatám v budoucnu vyhýbat. „*Akceptuji jejich volbu a sama se příliš do debat nezapojuji, protože to v dřívějších dobách způsobovalo hádky. Přála bych si, abychom o politice mohli debatovat na racionální rovině, nebo alespoň s povznesením (ne, aby to vyvolávalo negativní emoce)*“ (1Ž [22]). Pokud ale debaty probíhají s určitým respektem, a především klidnou výměnou názorů a obohacením, přispívá to k utváření vlastního názoru, snaze pochopit názory ostatních a především předáním informací a získem nových. Necelá polovina respondentů má pocit, že je debaty s rodiči ovlivňují nebo ovlivňovaly v minulosti. „*...Více si ověřuji, dávám pozor na témata, která oni (pozn. rodiče) považují za samozřejmá...*“ (4Ž [22]), „*Ano, ovlivnily. Od mala jsem byla informována a jejich poznatky a názory mi pak v pozdějších letech pomohly se od nich trochu názorově odlišit...*“ (8Ž [22]). „*Rozhodně jsem se k zájmu o politiku dostala díky zapálení rodičů se o problematice bavít a zajímat.*“ (37Ž [18]), „*Po debatách si často vyhledávám informace na internetu a zjišťuji něco nového...*“ (36Ž [18]), „*...snažím se podle toho vytvořit si svůj náhled na politiku*“ (21Ž [21]). Další vliv rodinného prostředí mimo rodinné debaty někteří vnímají skrze pravidelnou účast rodičů u voleb: „*...rodiče volí u každých voleb, tím pádem chodím volit i já při každé příležitosti.*“ (27Ž [22]). Nebo měnící se vliv i na opačnou stranu: „*...Teď bych řekl, že mám k politice o něco větší vztah než rodiče. Snažím se je vždy informovat s děním v ČR tak i ve světě*“ (2M [23]). Pokud respondent uvedl, že ho debaty neovlivňují, jednalo se zpravidla o postoj k názorům: „*...Za svým názorem si stojím, ne jako v minulosti*“ (11M [23]).

### 3.3.6 Témata, která mladé zajímají

Témata, která respondenty zajímají, jsou velmi rozmanitou kategorií.<sup>51</sup> Často se odvíjí od zaměření studia, práce/budoucího povolání, životní situace. Samozřejmě se odvíjí od toho, k čemu má respondent přirozeně blízko a o co jeví zájem. „*Rozhodně je to školství, jako student se zájmem stát se učitelkou se zajímám o problematiku reforem ve školství...*“ (37Ž [18]), „*...témata týkající se občanů ČR, superhrubá mzda, mateřská, důchody, PN. Protože se to týká mě a mých blízkých*“ (14Ž [22]). Největší zájem mají mladí o aktuální situaci spojenou s pandemií (9), o témata z ekonomické oblasti (7), školství (4), životní prostředí a ekologii (4)

---

<sup>51</sup> 10 respondentů uvedlo, že žádná témata jim blízká nejsou. Dva respondenti uvedli, že jim jsou blízká všechna témata, nebo záleží na situaci.



a zdravotnictví (3). Dále například o mezinárodní vztahy, digitalizaci, integraci v mezinárodních společnostech včetně EU, kulturu, lidská práva a práva zvířat.

### 3.4 Závěry výzkumu

Není pochyb, že rodinné prostředí ovlivňuje vývoj politické socializace a volební chování mladých. Na druhou část výzkumné otázky „*Jestli a jak ovlivňuje rodinné prostředí volební chování mladých?*“ neexistuje žádná unifikovaná odpověď. Způsobů, jak prostředí na mladé působí, je mnoho. Rodina může být například vzorem k volební účasti, pokud rodiče chodí pravidelně volit. Zejména pokud volbu považují za důležitou, jelikož věří, že každý hlas se počítá, nebo volby berou za občanskou povinnost. V naprosté většině případů, kde chodí volit rodiče, chodí volit i děti.<sup>52</sup> Pouze u tří případů se objevilo, že se rodiče účastní voleb, a jejich potomci nikoliv. V jednom z nich docházeli rodiče k pouze „voličsky atraktivním“ volbám do Poslanecké sněmovny a prezidentským volbám. Druhý z respondentů uvedl, že se voleb účastní pouze minimálně za nátlaku okolí. U třetího respondenta důvody pro neúčast byly nedostatek času kvůli pracovním povinnostem či neochota si zařídit voličský průkaz na cestách. V mnoha rodinách chodí mladí s rodiči volit dohromady, tito respondenti zároveň uváděli, že se jejich rodiče voleb pravidelně účastní. Pravidelná účast rodičů zvyšuje pravděpodobnost, že mladí k volbám volit půjdou. Otázkou je, jaké jsou mechanismy a důvody pro odůvodnění vztahu, že pokud rodiče budou k volbám chodit, budou chodit i děti? Nelze zpochybnit, že rodiče mohou působit jako vzor pro své děti. Především pokud jsou děti „konfrontovány“ s pravidelnou volební účastí rodičů od útlého dětství, vnímají volební chování rodičů jako normu. Na děti velmi působí, pokud volby sami rodiče pokládají za občanskou povinnost, snahu něco změnit a cítí, že každý hlas se počítá (pocit politické efektivity). Dále také pokud není rodičům politické dění lhostejné, mohou nepochybně vnímání důležitosti voleb přenést na děti. A v neposlední řadě se jedná o podporu politické strany. Když mají rodiče konzistentní podporu strany a potomci s nimi sdílí stranické preference, pravděpodobně se voleb také zúčastní. V některých případech, kde se rodina účastní voleb společně, se společné volení bere jako tradice. Nejčastější důvody pro to, že rodina společně volit nechodí, byly spíše praktické<sup>53</sup>, než že by účelově chodili do volebních místností odděleně.

---

<sup>52</sup> Ve třech případech ze 44 bylo uvedeno, že rodiče volit chodí a respondent nechodí (v jednom případě občas chodí z donucení). Svůj zájem o politiku uvedli jako mírný nebo žádný.

<sup>53</sup> Například se časově nesladí, nesdílí již společnou domácnost, někdo z rodiny je členem volební komise.

„*Jak, jestli a kdy probíhá rodinná politická debata?*“ Rodinná politická debata probíhá především v rodinách, kde rodiče mají zájem o politiku.<sup>54</sup> I fakt, že rodiče nechodí volit, nutně neznamená absenci politické debaty.<sup>55</sup> Často může politickou debatu odstartovat nějaký vnější impuls v podobě nové informace z médií. Ve chvíli, kdy se blíží volby a „vnějších podnětů“ je více, mohou se frekvence debat zvyšovat. Najednou přichází více novinek, ale také se blíží událost, která může být pro mnohé důležitá. Tento náhlý vzestup politických debat je typický především pro období voleb, ale také ho může způsobit jiná nečekaná událost – v současné době se jedná o pandemii a opatření s ní spjatá. V českých rodinách není ovšem výjimkou, že politická témata vyvolávají často až negativně zabarvenou konverzaci. Především pokud debatu pravidelně doprovází negativní emoce, může to v konečném důsledku vyvolat to, že se některá strana bude politickým debatám v rodinném kruhu vyhýbat. Proto je k většímu zisku z debaty pro obě strany výhodnější respektující prostředí, kde se nikdo nebude bát se vyjádřit. Místa a situace, kde a kdy se politické rodinné debaty konají, jsou opravdu rozmanité. V odpovědích zaznívaly např. i rodinné nedělní obědy, rodinné oslavy či návštěvy. Zaznívalo i přání na větší respekt názorů ze strany rodičů nebo na úspěšnou snahu rodičům něco vysvětlit. S přibývajícím věkem se u potomků zvyšuje šance, že se budou častěji zapojovat do debaty, a není výjimkou, že debatu začínají i potomci a mohou obohacovat své rodiče nabytými informacemi z médií nebo školy. Stejně jako rodiče ovlivňují mladé, mohou i mladí ovlivňovat rodiče, zvláště pokud jsou již starší a sdílí své názory. Rodinná politická debata může jedince (negativně i pozitivně) motivovat například k získávání nových informací, dozvídání se názorů ostatních atd. Názory ostatních mohou přispívat k celkovému utváření názorů na politiku, případně se vůči těmto názorům mohou mladí vymezit. Téměř polovina respondentů má pocit, že je debaty s rodiči ovlivňují.<sup>56</sup> Více než polovina respondentů uvedla svou názorovou blízkost se členem rodiny spolu s informací o politické rodinné debatě. Pokud si respondent není názorově blízký s rodinnými příslušníky, neznamená to nutně, že debata neprobíhá. V polovině případů probíhá, v polovině neprobíhá. Objevili se také respondenti, kteří nevěděli, zda sdílí stejné názory s někým z rodiny, protože debata neprobíhá.

Hypotéza č. 1 zní: „*Vyšší zájem o politiku u rodičů bude zvyšovat zájem o politiku i u jejich potomků.*“ Jennings a Stoker (2009) uvádí, že nelze predikovat zájem o politiku u dětí

---

<sup>54</sup> Pouze odpovědi u tří respondentů uváděly sice zájem o politiku ze strany rodičů, ale neprobíhající politickou debatu v rodině.

<sup>55</sup> Z šesti respondentů, kteří uvedli, že se rodiče voleb neúčastní, tři uvedli, že rodiče se voleb neúčastní, ale politické debaty probíhají. Dva uvedli, že se neúčastní a ani neprobíhá debata. Poslední pár se neúčastní, protože nemá české občanství.

<sup>56</sup> Ovlivňování mělo různé podoby, nejčastěji zmiňovaná byla ovšem výměna názorů a získ nových informací.

na základě zájmu o politiku u rodičů. Pouze jeden z respondentů uvedl přímo, že se k zájmu o politiku dostal skrze zájem o politiku u rodičů. A bylo uvedeno i vícero případů, kdy rodiče měli zájem o politiku, a děti nikoliv, nebo naopak děti zájem měly, a rodiče nikoliv. Neznamená to, že by zájem o politiku u rodičů neměl žádný vliv na potomky. Jelikož právě zájem může povzbuzovat k rodinné politické debatě a předávání informací jak ze strany rodičů na děti, tak z dětí na rodiče. Spíše je důležité, aby se politický zájem přetvářel ve zjišťování informací a následné komunikování problematiky mezi dětmi a rodiči. Samotný zájem pravděpodobně nestačí. Určitě se jedná u důležitý vliv, ale více než přímo může přispět jako počáteční impuls, který se následně přetváří v konkrétní kroky, než jako „abstraktní“ zájem. Pod konkrétními kroky si lze představit například i společné sledování politického zpravodajství. Tato hypotéza se tedy na základě tohoto výzkumu nepotvrdila.

Hypotéza č. 2: „*V rodinách s vyšším vzděláním rodičů budou probíhat politické debaty častěji.*“ Vzdělání rodiče s nejvyšší pravděpodobností budou obsazovat lépe placené pozice, tudíž rodina bude mít lepší příjem a vyšší socioekonomický status. Glaser (1959) napsal, že s vyšším rodinným příjmem roste pravděpodobnost rodinné účasti u voleb. McIntosh et al. (2007) později píše o vyšším socioekonomickém statusu rodiny, že otevírá další možnosti vzdělávání a přístupu k informacím. Baví se rodiny s vyšším vzděláním rodičů častěji o politice? Pro zjištění větších závěrů je nutné se podívat blíže na kombinace vzdělání rodičů a frekvenci debaty. Častou frekvenci debat uvedlo celkem 11 respondentů, z toho v 5 případech se jednalo o rodinu s jedním rodičem s vysokoškolským vzděláním a druhým rodičem se středním vzděláním s maturitou. Ve 3 případech dosažené vzdělání obou rodičů bylo střední s maturitou. Ve 2 případech je jeden rodič s maturitou a druhý se středním vzděláním bez maturity. A poslední dvojice rodičů je taková, kde jeden má střední vzdělání bez maturity a druhý vysokoškolské vzdělání. Překvapivě se zde neobjevila kombinace s oběma rodiči vysokoškolského vzdělání. Nelze vyloučit jistou korelaci vzdělání s častostí debaty, ovšem kauzální závěry, že by vzdělání způsobovalo častější debatu, nelze potvrdit. Jedná se o malý počet respondentů a vzdělání rodičů se neukázalo jako klíčová proměnná pro určení frekvenci debaty. Spíše se bude jednat o zájem rodičů o politiku či politickou aktivitu. Pouze tři respondenti s rodiči, kteří mají zájem o politiku, zároveň uvedli, že politická debata „moc neprobíhá“. Dá se tedy usuzovat, že zájem o politiku u rodičů je důležitý základ pro to, že rodinná politická debata bude probíhat. Vyšší vzdělání rodičů, a tedy pravděpodobně i vyšší socioekonomický status rodiny, může působit jako stimul pro zájem o politiku a v konečném důsledku způsobit častější debatu.



## Závěr

Mladí, věková skupina s nejnižší volební účastí, se stávají často předmětem zkoumání právě kvůli „stylu“ volebního chování. Mezi uváděné důvody, proč mladí nechodí k volbám, patří například nevyvinutý zvyk volit, který je získáván postupně během let. Dále se také jedná o chybějící pocit občanské povinnosti, který je charakteristický spíše pro starší voliče. Oproti starším voličům méně důvěřují politickým institucím, mají menší zájem o politiku, jsou citlivější na faktory ovlivňující volební účast a spíše podléhají pocitu, že nemohou ovlivnit politická rozhodnutí. Pokud klesá volební účast celkově, nejvíce se propadne skupina mladých. Ovšem mládí je považováno za formovatelné roky, takže různé okolní vlivy mohou volební chování mladých silně ovlivňovat. Tato práce se zabývala rodinným vlivem.

Není pochyb o tom, že vliv rodiny se projevuje v mnoha oblastech. Tento vliv se nevyhýbá ani politickým postojům. Jelikož se jedná o prostředí, ve kterém jsme vyrůstali a nadále se v něm pohybujeme. Ovlivnění ze strany rodiny při zkoumání volebního chování mladých, jejich politických postojů a hodnot nelze určitě zanedbat. Existuje celá řada zkoumaných politických hodnot. Ne všechny hodnoty a postoje se z rodiče na dítě přenášejí stejně, některé jsou přenositelné lépe a některé hůře. Záleží na mnoha faktorech. Problémově se přenáší především abstraktní hodnoty, které nejsou pro dítě jasně uchopitelné. Naopak třeba konkrétní pojem stranické preference se přenáší poměrně úspěšně. Úspěch přenosu se liší od konkrétní rodiny podle toho, jak členové rodiny postoje komunikují. Působí nejen faktory uvnitř rodiny, ale také vnější faktory. Z vnějších faktorů, které ovlivňují přenos stranické preference, se jedná například o volební systém. V některých zemích se různé postoje mohou přenášet lépe než jiné. A ačkoliv to vypadá, že „nejúspěšnější“ v přenosu preferencí budou státy s dvoustranickými systémy, počet stran nemusí být důležitý.

Nejvíce důležitá témata se u různých věkových skupin liší, mohou se také lišit napříč státy. Co ovšem rezonuje napříč mnoha státy, je otázka bydlení. Ať se jedná o ceny pronájmů v soukromém vlastnictví nebo také problémy s nákupem nemovitostí. Česká republika je na prvních příčkách v rychlosti růstu cen nájemného. V centru pozornosti stojí také environmentální problematika a témata spojená s klimatickými změnami. Široká škála témat, kde se vyjadřují mladí Češi, byla představena v projektu *Youth, speak up!* Jako důležité vnímají např. odpovídající tresty za znásilnění, mediální gramotnost, výuku kritického myšlení, stejné platové ohodnocení i pracovní podmínky pro muže a ženy. Na to, co mladí považují za důležité a co je zajímavé, byli dotazováni i ve výzkumu použitém pro tuto práci. A jelikož byla otázka

koncipována jako otevřená otázka, zaznívala témata ze všech možných sfér. Zmiňováno bylo např. školství, zdravotnictví, aktuální situace ohledně koronavirové krize, ekologie.

Dalším velkým tématem je politická debata. Debaty o politice nejčastěji probíhají s přáteli, rodinou a ostatními lidmi, které známe osobně. Výjimkou může být komunikace pomocí sociálních sítí, která nese jistá specifika. Především se liší tím, že možnosti internetu dovolují komunikovat i s lidmi, které neznáme osobně, a debaty mohou být táhlé vzhledem ke stylu debaty, která má jiný časový spád než konverzace „tváří v tvář“. Internet je ovšem nepochybně jeden z hlavních zdrojů informací, které později mohou být sdíleny v konverzaci s ostatními. Informace získané z médií mohou často posloužit jako dobrý impuls k zahájení debaty. Četnost politických debat se liší napříč rodinami a odvíjí se od různých faktorů, například politické angažovanosti rodičů. Ovšem i externí faktory mohou ovlivnit to, jak často se o politice v rodině diskutuje. Jedním z těchto externích faktorů jsou volby, kdy se objevuje velké množství informací a s tím se zvyšuje frekvence debat. Není pochyb, že debaty přispívají k přenosu hodnot, protože jsou skrze společnou konverzaci komunikovány, což otevírá dveře přenosu. Například rodiče politicky angažovaní, kteří diskutují se svými potomky, budou mít vyšší šanci, že stejné hodnoty budou sdílet i jejich děti. Debata je důležitá pro výměnu názorů, získání informací, učení se respektu názorů ostatních a pro formulaci a interpretaci svých názorů. Mohou také motivovat ke zjišťování nových informací. Pokud jsou ale debaty negativního charakteru, může to vést k nechuti se o politice nadále bavit. Zkušenost s negativními emocemi zmiňovali také respondenti výzkumu pro tuto bakalářskou práci. Politika je téma kontroverzní, ale debaty by měly být vedeny v duchu tolerance a respektu na obou stranách, v takovém případě mohou být velmi přínosné.

Pokud hovoříme o politické socializaci, rodina není jediným socializačním agentem. Jelikož člověk během života potkává mnoho tváří a jeho svět není omezen pouze na rodinné příslušníky, je nutné počítat s tím, že vlivy na něj má i okolní prostředí. U mladých bývají nejčastěji zmiňována prostředí školy, vrstevníků a přátel. Po ukončení školní docházky a nastoupení do práce roli školního agenta přebírá pracovní prostředí. Škola je v kontextu politické socializace nejčastěji spojována s občanskou výchovou, která může přispět i ke kvalitě rodinných diskuzí. Měla by kromě přinášení nových informací, vést také k vyjadřování názorů a používání informací. Navzájem se mohou tato prostředí (nejen informačně) doplňovat a obohacovat. Diskutovanou otázkou bylo, zda jeden ze socializačních agentů může zastat roli jiného, pokud byla zanedbána. A především, zda škola může vykompenzovat rozdíly politických znalostí mezi dětmi. Určitě může pomoci smazat rozdíly mezi dětmi, ale záleží

na tom, zda si dítě něco odnáší z hodin občanské výchovy a také, jak tyto hodiny probíhají. Velmi prospěšné jsou skupinové práce. Pokud děti nemají dobré znalosti z rodiny, ale mají kvalitní vzdělávání, své spolužáky doženou a „růst“ budou mít oproti jiným rychlejší. A také fakt, že čas strávený ve škole, má pozitivní vliv na volební účast mladých.

Cíl práce byl naplněn představením problematiky a analýzou rodinného prostředí a jeho vlivu na mladé z hlediska politických postojů a volebního chování. Dále také byl představen kvalitativní výzkum, který byl vytvořen speciálně pro tuto práci. Pomocí otevřených otázek v online dotazníku bylo dotazováno 44 respondentů ve věku 18-26 let napříč Českou republikou. Ačkoliv se výsledky výzkumu nedají zobecnit na celou populaci, snaží se odpovídat na výzkumné otázky a hypotézy, které vycházejí z literatury a teoretických základů. Výzkumná otázka č. 1 „*Jestli a jak ovlivňuje rodinné prostředí volební chování mladých?*“ zkoumá celou řadu konkrétních vlivů rodiny. Jedním z vlivů je, že rodiče mohou být vzorem, pokud budou chodit pravidelně k volbám. Mladí mohou být také ovlivněni tím, že existuje tradice společného chování do volebních místností. Odpověď na výzkumnou otázku č. 2 „*Jak, jestli a kdy probíhá rodinná politická debata?*“ opět přináší celou řadu faktorů, které debatu ovlivňují. Některé z nich jsou externí, například období před volbami zvyšuje frekvence debat. Z faktorů uvnitř rodiny se jedná například zájem o politiku. Začátek debaty může odstartovat nová aktuální informace. Výjimkou nejsou ani zkušenosti s negativními emocemi během diskuze, což může velmi narušit ochotu se bavit o politice, jak již bylo zmíněno výše.

I když se nabízí teoretická možnost, že zájem o politiku by mohl být silně ovlivněn rodiči, není tomu tak. Na základě zájmu o politiku u rodičů nelze predikovat zájem dětí. Zájem je spíše důležité transformovat do konkrétních činů jako, je například rodinná politická debata, která by mohla v mladých zájem vzbudit. Ale předpoklad, který nabízí hypotéza č. 1, *Vyšší zájem o politiku u rodičů bude zvyšovat zájem o politiku i u jejich potomků.* „, nelze potvrdit.

Druhá, a zároveň poslední, zkoumaná je hypotéza „*V rodinách s vyšším vzděláním rodičů budou probíhat politické debaty častěji.*“ Přímá kauzalita mezi vzděláním a frekvencí debaty nebyla nalezena. Záleží pravděpodobně na konkrétních rodičích, jelikož mohou být rodiče s nižším dosaženým vzděláním, ale velkým zájmem o politiku, takže se zvyšuje šance, že budou častěji vyhledávat politickou debatu. Naopak mohou být v rodině rodiče vysokoškolského vzdělání, kteří se o politice nebaví, buď z důvodu, že o ni nemají zájem, nebo na ni z různých důvodů zanevřeli. Vzdělání obecně zvyšuje zájem o politiku, ale záleží spíše na konkrétních kontextech v rodině a ochotě rodičů se o politice bavit.

Podrobně byla představena různá témata týkající se politické socializace a volebního chování mladých. S přihlédnutím k tomu, že vliv rodiny není jediný, se kterým se za život setkáme, bylo nahlédnuto také do prostředí školního. Rezervy v použití literatury spočívají v minimálním využití textů o českém prostředí. Bohužel článků a jiných publikací na toto téma není v České republice dostatek. Nedostatky práce jsou především ve stylu výzkumu, malý vzorek respondentů neumožňuje závěry generalizovat na celou populaci. Ovšem splňuje stanovený cíl, tj. zachycení rozmanitostí, zjištění podrobnějších informací a kauzálních mechanismů. Ideální možností by bylo použít kvalitativní data jako doplnění pro kvantitativní výzkum.

Informace z použitých článků a jiných publikací se vzájemně doplňovaly. Jelikož každý autor pojímá problematiku jinak, komplikuje se utváření celkového obrazu o tématu. Články pocházejí většinou případů z prostředí USA a jak již bylo zmíněno výše, českých studií na toto téma moc neexistuje. Přestože se práce snaží pracovat s nejaktuálnější literaturou, některé články se datují ke konci 50. let 20. století (např. Glaser, 1959). To ovšem umožňuje vidět proces, jakým se problematika ubírala v průběhu minulého století až do současnosti. Literatura byla vybírána tak, aby pomohla vysvětlit konkrétní problematiku, což bylo z velké většiny naplněno, případně byly ověřeny již dohledané informace.

Návrh na další výzkum pro tuto problematiku by byl kvantitativní longitudinální výzkum doplněný o kvalitativní data. Kvantitativní část by pokryla reprezentativní vzorek a zjistila by informace pro statistickou analýzu, kvalitativní část by výzkum doplnila o detailní informace, které klasické kvantitativní výzkumy neobsahují. Především v České republice by informace o české mládeži mohly být velkým přínosem. Výzkum tohoto typu by byl pro zkoumanou problematiku ideální, ale vzhledem k časové náročnosti ho nebylo možné v rámci bakalářské práce realizovat. Proto tato bakalářská práce přispívá kvalitativním výzkumem ke studiu této problematiky.

## Seznam pramenů a literatury

- Alford, J., R., Funk, C., L., Hibbing, J., R. (2005) Are Political Orientations Genetically Transmitted? *American Political Science Review*. 99 (2), 153-167.
- Andresová, N. (2020) Projekt hodnoty mladých. *Česká rada dětí a mládeže, Zpravodaj Archa*. 22 (6), 12-15. Dostupné z: <http://crdm.cz/casopis-archa/62020/>
- Antoš, M. (2006). Volební účast v prezidentských volbách USA. *Politologický časopis*. 7 (2), 158-180.
- Astor, M. (2020, 22. března). Young Voters Know What They Want. But They Don't See Anyone Offering It. *The New York Times*. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2020/03/22/us/politics/young-voters-biden-sanders.html>
- Bennet, S. E. (1997). Why young Americans hate politics, and what we should do about it. *Political Science & Politics*. 30, 47-53.
- Blais, A. (2000). *To Vote or Not to Vote? The merits and limits of rational choice theory*. Pittsburgh: University of Pittsburgh
- Blais, A. (2006). What affects voter turnout? *Annual review of Political Science*. 9, 115-125.
- Blais, A., Massicotte, L., Dobrzynska, A. (2003). *Why is Turnout Higher in Some Countries than in Others?* Ottawa: Elections Canada
- Braun, V., Clarke, V., Boulton, E., Davey, L., McEvoy, Ch. (2020). The online survey as a qualitative research tool. *International Journal of Social Research Methodology*. Dostupné z: [https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13645579.2020.1805550?fbclid=IwAR3KEpBPis2dS9VYNj-94kAhRxYAwZVfgPi0vIrKrMjTWHbIE\\_z7jccXrj4](https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13645579.2020.1805550?fbclid=IwAR3KEpBPis2dS9VYNj-94kAhRxYAwZVfgPi0vIrKrMjTWHbIE_z7jccXrj4)
- Braun, V., Tricklebank, G., Clarke, V. (2013). „It Shouldn't Stick Out from Your Bikini at the Beach“: Meaning, Gender, and the Hairy/Hairless Body. *Psychology of Women Quarterly*. 0 (0), 1-16.
- Braungart, M., M., Braungart R., G., (1990). The life-course development of left- and right-wing youth activist leaders from the 1960s. *Political Psychology*, 11, 243-282.
- Burden, B. (2000). Voter Turnout and the National Election Studies. *Political Analysis*. 8 (4), 389-398.

Burns, G. (2020, 1. listopadu). Five Key Issues Young Voters Are Talking about. Boston University News. Dostupné z: <https://bunewsservice.com/five-key-issues-young-voters-are-talking-about/>

Cabada, L., Kubát, M. (2007) *Úvod do studia politické vědy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk

CEF Digital. (2019, 7. červenec). *Estonian Internet voting*. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/CEFDIGITAL/2019/07/29/Estonian+Internet+voting>

Centrum pro výzkum veřejného mínění. (2019). Co jsou volební preference, voličské preference a volební model? Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/caste-dotazy/4581-co-jsou-to-stranicke-preference-volicske-preference-a-volebni-model>

Chatham House. (2019, 5. srpna). Why Do Young People Feel Ignored by Politicians? Dostupné z: <https://medium.com/chatham-house/why-dont-young-people-feel-listened-to-by-politicians-a35e475498df>

Clapham, D. et al. (2012, 13. června). Housing options and solutions for young people in 2020. *Joseph Rowntree Foundation*. Dostupné z: <https://www.jrf.org.uk/report/housing-options-and-solutions-young-people-2020>

Dalton, R. J. (2004). *Democratic Challenges : Democratic Choices. The Erosion of Political Support in Advanced Industrial Democracies*. New York: Oxford University Press

Fieldhouse, E. & Tranmer, M. (2007). Something about young people or something about elections? Electoral participation of young people in Europe: Evidence from a multilevel analysis of the European Social Survey. *European Journal of Political Research*. 46 (6), 797-822.

Flanagan, C., A., Sherrod, L., R. (1998). Youth Political Development: An Introduction. *Journal of Social Issues*. 54 (3), 447-456.

Franklin, M. N. (2004) *Voter turnout and The Dynamics of Electoral Competition in Established Democracies Since 1945*. Cambridge University Press: New York

Hadjar, A. & Beck, M. (2010). Who does not participate in elections in Europe and why is this? a multilevel analysis of social mechanisms behind non-voting. *European Societies*. 12 (4), 521-542.

Hlaváček, K., Kuta, M. (2014). *Elektronické internetové hlasování v Estonsku*. Parlamentní institut/Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1&t=6>

Chytílek, R. & Šedo, J. (Eds.). (2004). *Volební systémy*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav

Galano, Juvien. (2019, březen). *I-Voting – the Future of Elections?* Dostupné z: <https://e-estonia.com/i-voting-the-future-of-elections/>

Glaser, W.A. (1959). The Family and Voting Turnout. *Public Opinion Quarterly*. 23 (4), 563-570.

Glasford, D. E. (2008). Predicting Voting Behavior of Young Adults: The Importance of Information, Motivation, and Behavioral Skills. *Journal of Applied social psychology*. 38 (11), 2648-2672.

Goerres, A. (2007). Why are Older People More Likely to Vote? The Impact of Ageing on Electoral Turnout in Europe. *The British Journal of Politics and Internation Relations*. 9 (1), 90-121.

Hooghe, M. A., Boonen, J. (2015). The Intergenerational Transmission of Voting Intentions in a Multiparty Setting: An Analysis of Voting Intentions and Political Discussion Among 15-Year-Old Adolescents and Their Parents in Belgium. *Youth & Society*. 47 (1), 125-147.

Jennings, M. K., Niemi, R. G. (1968). The Transmission of Political Values from Parent to Child. *The American Political Science Review*. 62 (1), 169-184.

Jennings, M. K., & Niemi, R. G. (1971). The division of political labor between mothers and fathers. *American Political Science Review*, 65, 69–82.

Jennings, M. K., Niemi, R. G. (1974). *The Political Character of Adolescence, The influence of families and schools*. Princeton New Jersey: Princeton University Press

Jennings, M. K., Stoker, L., Bowers, J. (2009). Politics across Generations: Family Transmission Reexamined. *The Journal of Politics*, 71 (3), 782-799.

Jennings, M. K., Zeitner, V. (2003). Internet use and civic engagement. *Public Opinion Quarterly*, 67, 311-334.

Kim, J., Kim, E., J. (2008). Theorizing Dialogic Deliberation: Everyday Political Talks as Communicative Action and Dialogue. *Communication Theory*, 18, 51-70.

- Kostadinova, T. (2003). Voter turnout dynamics in post-Communist Europe. *European Journal of Political Research*. 42, 741-759.
- Kostadinova, T., Power, T.J. (2007). Does Democratization Depress Participation? Voter Turnout in the Latin American and Eastern European Transitional Democracies. *Political Research Quarterly*. 60 (3), 363-377.
- Kudrnáč, A. (2015). Stranické preference mladých lidí v České republice. *Sociológia – Slovak Sociological Review*. 5, 527-550.
- Lebeda, T., Krejčí, J., Leontiyeva, Y. (2004). Výzkumy volebních preferencí realizované v České republice. *Data a výzkum – SDA Info*. Sociologický ústav AV ČR. 6 (2), 1-3.
- Lee, N., Dhavan V., S., McLeod, J. (2012). Processes of Political Socialization: a Communication Mediation Approach to Youth Civic Engagement. *Communication Research*. 40 (5), 669-697.
- Lindgren, K., O., Oskarsson, S., Persson, M. (2019). Enhancing Electoral Equality: Can Education Compensate for Family Background Differences in Voting Participation? *American Political Science Review*. 113 (1), 108-122.
- Linek, L. (2009). Jak měřit stranickou identifikaci? *Data a výzkum – SDA Info*. 3 (2), 187-200.
- Linek, L. (2010). Zhodnocení valenční teorie volebního chování na základě otevřených otázek ohledně důvodů volební neúčasti. *Naše společnost*. 8 (2), 11-20.
- Linek, L. (2011). Institucionální odcizení a individuální odcizení od politiky. *Data a výzkum – SDA*. 5 (1), 7-34.
- Linek, L., Petrúšek, I. (2016). What's past is prologue, or is it? Generation effects on voter turnout in post-communist countries, 1990-2013. *Electoral Studies*. 42 (2), 78-90.
- McDevitt, M., Chaffee, S. (2002). From Top-Down to Trickle-Up Influence: Revisiting Assumptions About the Family in Political Socialization. *Political Communication*, 19 (3), 281-301.
- McDevitt, M., Kioussis S. (2007). The Red and Blue of Adolescence: Origins of the Compliant Voter and the Defiant Activist. *The American Behavioral Scientist*. 50 (9), 1214-1230.
- McIntosh, H., Hart, D., Youniss, J. (2007). The Influence of Family Political Discussion on Youth Civic Development: Which Parent Qualities Matter? *Political Science and Politics*. 40 (3), 495-499.



- McLeod, J. M. (2000). Media and civic socialization of youth. *Journal of Adolescent Health*, 27, 45-51.
- McLeod, J., M., Shah, D., V. (2009). Communication and Political Socialization: Challenges and Opportunities for Research. *Political Communication*. 26 (1),1-10.
- Neundorf, A., Niemi, R. G., Smets, K. (2016). The Compensation Effect of Civic Education on Political Engagement: How Civics Classes Make Up for Missing Parental Socialization. *Political Behavior*. 38, 921-949.
- Neundorf, A., Smets, K. (2017). Political Socialization and Making of Citizens. *Oxford Handbooks Online in Political Science*. Oxford University Press.
- Niemi, R. G., Ross, R. D., Alexander, J. (1978). The Similarity of Political Values of Parents and College-age Youths. *Public Opinion Quarterly*. (42) 4, 503-520.
- Norris, P. (2004). *Electoral Engineering. Voting Rules and Political Behavior*. Cambridge University Press: New York
- Novák, M., Brokl, L. (2011). *Úvod do studia politiky*. Praha: SLON
- Nový, M. (2012). Proč lidé nechodí k volbám? Několik poznámek k profilu nevoliče v postkomunistické Evropě. *Politologický časopis*. 19 (4), 359-380.
- Persson, M. (2015). Education and Political Participation. *British Journal of Political Science*. *British Journal of Political Science*. 45 (3), 689-703.
- Plautz, J. (2020, 3. února). The Environmental Burden of Generation Z. *The Washington Post Magazine*. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/magazine/2020/02/03/eco-anxiety-is-overwhelming-kids-wheres-line-between-education-alarmism/?arc404=true>
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (2021). *Historie parlamentarismu a české ústavnosti*. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=697>
- Prior, M. (2018). *Hooked: How Politics Captures People's Interest*. Cambridge University Press: Cambridge
- Quintelier, E. (2007). Differences in political participation between young and old people. *Contemporary Politics*. 13 (2), 165-180.
- Quintelier, E., Vissers, S. (2008). The effect of Internet use on political participation: An analysis of survey results for 16-years-olds in Belgium. *Social Science Computer Review*. 26, 411-427.

Rekker, R., Keijsers, L., Branje, S., Meeus, W. (2018). The Formation of Party Preference in Adolescence and Early Adulthood: How and When Does It Occur in the Multiparty Context of the Netherlands? *YOUNG*. 27 (1), 48-68.

Říchová, B. (2012). *Úvod do současné politologie*. Praha: Portál

Sears, D. O., Brown, Ch. (2013). Childhood and adult political development. In: L. Huddy, D.O. Sears, J.S. Levy (Eds.) *The Oxford Handbook of Political Psychology*. (s. 59-95). New York: Oxford University Press

Sears, D. O., Valentino, N., A. (1997). Politics Matters: Political Events as Catalysts for Preadult Socialization. *American Political Science Review*. 91 (1), 45-65.

Sengupta, S. (2019, 20. září). Protesting Climate Change, Young People Také to Streets in a Global Strike. *The New York Times*. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2019/09/20/climate/global-climate-strike.html>

Shah, D. V., Cho, J., Eveland, W. P., Jr., & Kwak, N. (2005). Information and expression in a digital age: Modeling Internet effects on civic participation. *Communication Research*, 32, 531–565.

Stoker, L., Jennings, M. K. (2000). *Political Similarity and Influence between Husbands and Wives*. University of California, Berkley prepared for the 2000 American Political Science Association Annual Meeting (September 2000), Washington D.C.

Šaradín, P., Lebeda, T., Lysek, J., Soukop, M., Ostrá, D., Lebedová, E. (2021). Post-election Survey Data: Local Democracy and the 2018 Local Elections in the Czech republic. *Data in Brief*, <https://doi.org/10.1016/j.dib.2021.107039>

Šerek, J., Macek, P. (2014). Antecedents of political trust in adolescence: Cognitive abilities and perceptions of parents. *Journal of Applied Developmental Psychology*. 35, 284-293.

Švejdvová, Z. (2020, 17. února). Mladým lidem chybí úspory na vlastní bydlení, při žádání o hypotéku musí mít průměrně 700 tisíc korun. *iRozhlas*. Dostupné z: [https://www.irozhlas.cz/ekonomika/ceny-bydleni-hypoteka-pujcka-najem\\_2002171704\\_jak](https://www.irozhlas.cz/ekonomika/ceny-bydleni-hypoteka-pujcka-najem_2002171704_jak)

Tedin, K., L. (1974). The Influence of Parents on the Political Attitudes of Adolescents. *The American Political Science Review*. 68 (4). 1579-1592.

Tenn, S. (2007). The Effect of Education on Voter Turnout. *Political Analysis*. 15, 446-464.

- Valentino, N., A., Sears, D., O. (1998). Event-driven political communication and the preadult socialization of partisanship. *Political Behavior*, 20 (2), 127-154.
- Vlachová, K. (2003) Dynamika pozitivní a negativní stranické identifikace v České republice. *Sociologický časopis*. 39 (4), 487-508.
- Vinopal, J. (2006). Povaha předvolebních průzkumů a jejich role v rozhodování voličů. *Naše společnost*. 4 (2), 3-8.
- Vráblíková, K. (2008). Politická participace – koncepty a teorie. *Politologický časopis*. 2008 (4), 366-387.
- Webster, L. (2015, 26. ledna). 2015 election: five topics to engage young voters. *The Guardian*. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/jan/26/2015-election-five-topics-to-engage-young-voters-housing-pay-jobs-inequality-environment>
- Westholm, A., Niemi, R. G. (1992). Political Institutions and Political Socialization: a Cross-National Study. *Comparative Politics*, 25 (1), 25-41.
- Youth, speak up! (2021) *Volební témata mladých pro volby do Poslanecké sněmovny 2021*. Dostupné z: <https://youthspeakup.cz/wp-content/uploads/2021/01/YSU-Volebni%CC%81-te%CC%81mata-mlady%CC%81ch-2021-1.pdf> a <https://youthspeakup.cz/>

## Seznam tabulek

Tabulka 1: Zájem o politiku – debata s rodinou.....	26
Tabulka 2: Zájem o politiku – sledování politiky .....	27
Tabulka 3: Vzdělání – debata s rodinou .....	27
Tabulka 4: Vzdělání – sledování politiky .....	28
Tabulka 5: Věk – debata s rodinou.....	28
Tabulka 6: Věk – debata s přáteli.....	29
Tabulka 7: Věk – sledování politiky .....	29
Tabulka 8: Životní úroveň domácnosti – debata s rodinou .....	30
Tabulka 9: Životní úroveň domácnosti – účast ve volbách do PS 2017 .....	30
Tabulka 10: Debata s rodinou – schopnost účastnit se politiky .....	31
Tabulka 11: Debata s rodinou – účast ve volbách do PS 2017 .....	31
Tabulka 12: Debata s rodinou – účast ve druhém kole prezidentských voleb 2018 .....	31
Tabulka 13: Debata s rodinou – účast v komunálních volbách 2018.....	32
Tabulka 14: Debata s rodinou – vyjádření volební účasti, pokud by se volby do PS konaly příští týden .....	32
Tabulka 15: Debata s rodinou – tvrzení č.1 .....	32
Tabulka 16: Debata s rodinou – tvrzení č.2 .....	33

## **Příloha – dotazník využitý pro bakalářskou práci**

Na následujících stránkách je představen dotazník, který byl vytvořen autorkou a použit pro analytickou část bakalářské práce. Celkem obsahuje 20 otázek rozdělených do 4 tematických celků.

# Mladí, rodinné zázemí a politika (BP)

Otázky jsou rozděleny do 4 částí.

V první části budete vyplňovat několik základních informací o sobě, tyto informace jsou potřeba především ke zpracování dat. Ve druhé a třetí části budete tázáni na otázky týkající se vztahu k politice (zájem, volební účast). V poslední části budete odpovídat na otázky ohledně rodinné politické debaty, těmto otázkám věnujte prosím největší pozornost.

Vypisujte všechny vaše názory, zkušenosti a pocity. Neexistuje žádná správná odpověď. Odpovědi pište vlastními slovy, vždy do vyhrazeného místa pod otázkou. Rozepište se, jak je libo (dlouhé odpovědi jsou vítány).

Data budou sloužit jako zdroj pro výzkumnou část mé bakalářské práce.

Děkuji za váš čas,

Anita Š.

**\*Povinné pole**

## Základní informace

1. Uved'te prosím své pohlaví: \*

*Označte jen jednu elipsu.*

muž

žena

2. Uved'te měsíc a rok svého narození: \*

Ve formátu měsíc/rok (př. 05/1997)

---

3. Uved'te své bydliště: \*

Ve formátu: obec, PSČ

---

4. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání? \*

*Označte jen jednu elipsu.*

- Základní vzdělání
- Střední vzdělání bez maturity
- Střední vzdělání s maturitou
- VOŠ
- VŠ
- Jiné: \_\_\_\_\_

5. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání vašeho otce? \*

*Označte jen jednu elipsu.*

- Základní vzdělání
- Střední vzdělání bez maturity
- Střední vzdělání s maturitou
- VOŠ
- VŠ
- Jiné: \_\_\_\_\_

6. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání vaší matky? \*

*Označte jen jednu elipsu.*

- Základní vzdělání
- Střední vzdělání bez maturity
- Střední vzdělání s maturitou
- VOŠ
- VŠ
- Jiné: \_\_\_\_\_

7. V současné době jste student nebo pracujete? \*

Pokud pracujete, uveďte prosím obor, ve kterém pracujete. Pokud jste student, vypište prosím obor a školu, kterou studujete (např. Studuji FF UPOL, Politologie a Evropská studia).

---

8. Bydlíte v současné době s rodiči? \*

---

### Rodina a politika

9. Vypište, jestli a jak je někdo ve vaší rodině politicky aktivní. \*

Např. člen politické strany, zastupitel, starosta, aktivně se účastní demonstrací, podporovatel politické strany (i finanční podpora), atd.

---

10. Popište prosím účast vašich rodičů u voleb a důvody, které mají k účasti/neúčasti u voleb. \*

Můžete také uvést, kterých voleb se neúčastní a důvody, proč se konkrétních voleb neúčastní.

---

11. Popište prosím zájem vašich rodičů o politiku. \*

Aktivně hledají informace, sledují výsledky voleb, baví se o politice s přáteli, atd.

---

### Vy a politika

12. Vypište, zda chodíte k volbám a jaké důvody vedou k vaší účasti/neúčasti u voleb. \*

Vypište také, pokud se některého konkrétního typu voleb se neúčastníte a důvody.

---



13. Popište váš zájem o politiku. \*

Např. Jak se váš zájem o politiku vyvíjel v čase, jakým způsobem se zajímáte o politiku, atd.

---

14. Vypište, která politická témata jsou vám blízká a proč. \*

---

15. Vypište prosím, kde, s kým a proč se bavíte o politice. \*

---

### Rodina a rodinná politická debata

16. Vypište, zda chodíte volit s rodiči a důvody, proč s rodiči volit chodíte/nechodíte. \*

Vypište také, pokud jste v minulosti byl(a) s rodiči volit, případně se podělit o svůj názor na chození k volbám "společně s rodinou".

---

17. Vypište, jestli jste si s někým z rodiny "názorově blízcí" v politických otázkách. Prosím vysvětlete. \*

---

18. Vypište prosím vaše zkušenosti, názory a pocity s politickou debatou s rodiči. \*

Jak vypadaly debaty v minulosti a dnes, kdo debaty začíná, s kým se o politice bavíte, jak debaty probíhají, jak jsou debaty dlouhé, kdy probíhají (př. pouze před volbami, skoro každý den), jaké emoce vyvolávají, zda byste se rádi o politice bavil(a) častěji, jestli v debatách získávají účastníci nové informace, jaké pocity ve vás vyvolávají, co si z debaty odnášíte vy i ostatní, atd.

---

19. Napište, jestli a jak ovlivnily/ovlivňují politické debaty s rodiči váš vztah k politice. \*

---

20. Pokud existuje ještě něco, co byste chtěli dodat k tématu a nebyl v předchozích otázkách prostor, zde se můžete podělit o cokoliv, co považujete za důležité a co nebylo zmíněno.

---

---

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Google Formuláře

## **Abstrakt**

Předmětem bakalářské práce je otázka rodinného vlivu na volební chování mladých. Konkrétně je téma zkoumáno skrze volební účast, stranické preference/stranickou identifikaci a rodinnou politickou debatu. Problematika vlivu rodiny se stala předmětem bádání od poloviny 20. století. Na úrovni České republiky téma není tak probádané jako tomu je ve Spojených státech amerických a státech západní Evropy. Cílem práce je analýza různých vlivů rodinného prostředí (např. rodinné politické debaty) na politické postoje mladých a volební chování. Dále nastiňuje roli školy v procesu politické socializace, roli médií a témata, která mladé zajímají. Bakalářská práce se kromě analýzy problematiky skrze literaturu a zjištění z kvantitativních dat, snaží přispět k výzkumu rodinného vlivu online kvalitativním výzkumem. Do výzkumu byli zapojeni mladí ve věku 18-26 let. Respondenti odpovídali na otevřené otázky, které umožňují zachytit detailní informace v podobě unikátních zkušeností, pocitů, názorů. Práce se snaží přispět a částečně doplnit problematiku z jiné perspektivy pomocí kvalitativního výzkumu.

**Klíčová slova:** Vliv rodiny, mladí, politická socializace, volební chování, rodinná debata

## **Abstract**

The bachelor thesis deals with the influence of family on the voting behavior of young adults. The thesis is focused on voting behavior, party preference/party identification, and political discussion. The influence of family has been studied since half the 20th century. The topic is most researched in the USA and Western Europe and research in the Czech Republic is insufficient. The thesis aims to analyze the family background and its influence on youth's voting behavior and political attitudes. The thesis deals with the process of political socialization, family political discussion, voting turnout in the family. Also presents the role of media and the main topics which young people consider important. The thesis goes from literature, studies, and findings from quantitative data. The core of the thesis presents a qualitative survey with Czech young adults in the age category 18-26 years. Respondents answered open-ended questions that allow capturing detailed information in the form of unique experiences, feelings, and opinions. The work tries to analyze the issue and supplements it from a different (qualitative) perspective.

**Key words:** The influence of family, young adults, political socialization, voting behavior, family discussion